

16+

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 16 (5277) 26 красавіка 2024 г.

ISSN 0024-4686

Памяці
Вялікага
Фрагі
стар. 4

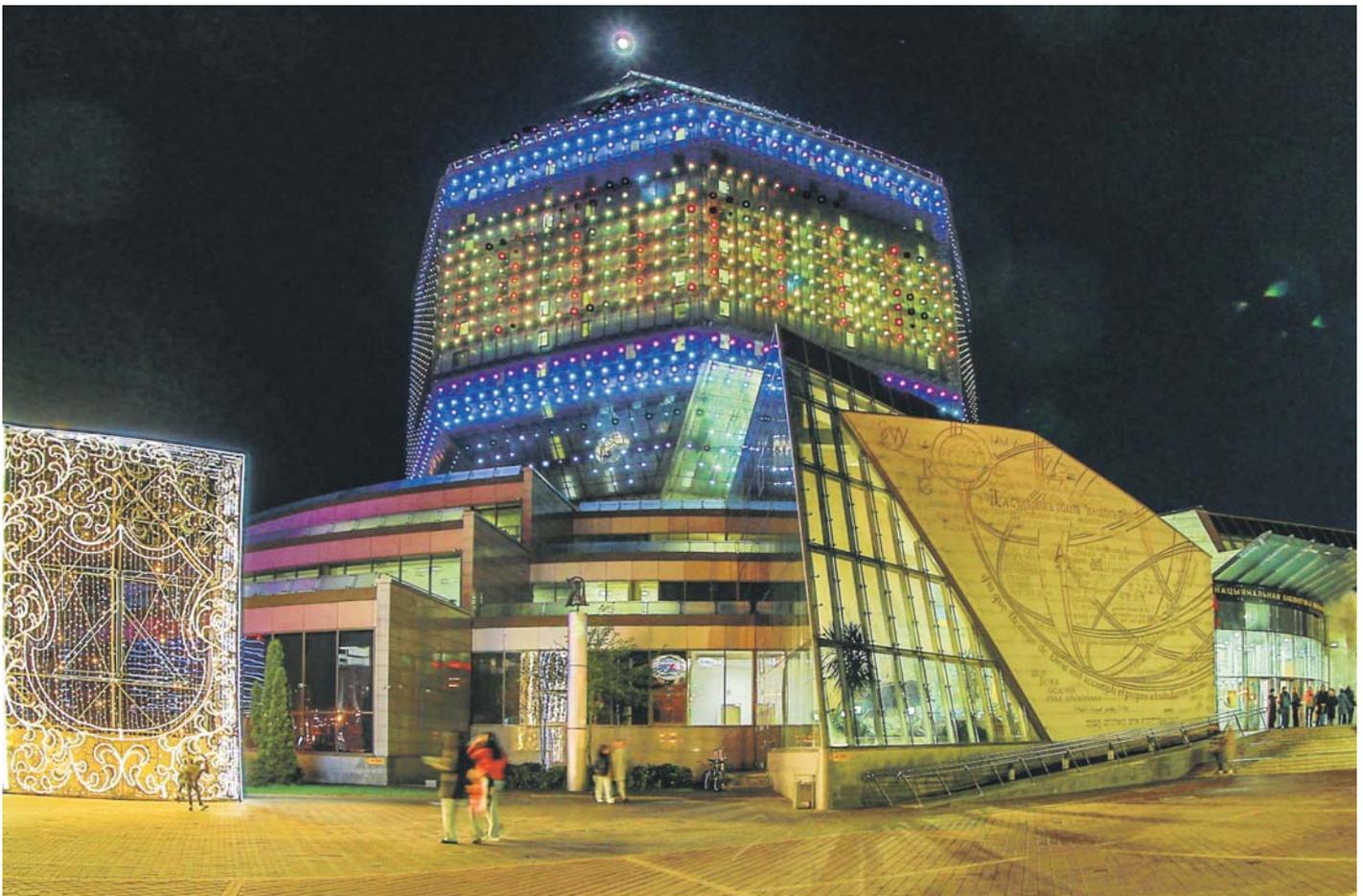

3 гісторыі
пісьменніцкіх
стасункаў
стар. 10—11

Ад Паўлінкі
да
Разалінды
стар. 14

У падтрымку чытання

Фота Віктара Іванчыкава.

Бібліяноч — падзея, якая стала традыцыйнай для ўсіх, хто любіць чытаць. З нагоды Дня кнігі штогод бібліятэкі нашай краіны пашыраюць фармат сваёй работы і чакаюць наведвальнікаў у нязвычайны час. Сёлета кніжніцы ўсіх рэгіёнаў Беларусі запрашалі прыняць удзел у маштабнай акцыі «Бібліяноч-2024». Мноства тэматычных пляцовак на любы густ і ўзрост, лекцыі, майстар-класы, экскурсіі, творчыя сустрэчы, гульні для дзяцей і дарослых — далёка не ўсё, што чакала гасцей.

Галоўнай жа пляцоўкай падзеі стала Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Пасля ўрачыстага старту акцыі ў цэнтральным холе галоўнай кніжніцы краіны кожны змог выбраць занятак, які адпавядае яго зацікаўленям. Нехта спарабаваў свае сілы ў актыўных квэстах, пазнавальных квізах, шахматна-шашачных турнірах і настольных гульнях. Тыя, хто вырашыў даведацца нешта новае, пайшлі слухаць лекцыі адваката, псіхолога, астралага і стыліста, наведалі майстар-класы па тэхніцы кітайскага жывапісу і графікі, танцах, ігры на нязвычайных для нас музычных інструментах. А для маленькіх аматараў кнігі разгарнулася пляцоўка «Дзеткі + Продкі» са мноствам цікавых забаў.

«ЛіМ»-акцэнт

Падзея. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ў сваім выступленні на пасяджэнні VII Усебеларускага народнага сходу назваў новы этап у палітычным жыцці краіны эвалюцыйным развіццём. «Сённяшняе падзея фактычна дзеліць гісторыю палітычнага жыцця краіны на да і пасля. І гэта эвалюцыйны рух і развіццё, — скажаў Кіраўнік дзяржавы. — Гістарычнасць моманту вызначаюць не толькі новы статус, новыя функцыі, новыя паўнамоцтвы дэлегатаў. Важна не што, а як мы робім — як удасканалваем мадэль палітычнага ўладкавання. Не ламаючы ўклад, не адмаўляючыся ад традыцый — эвалюцыйна, па-беларуску ўважаючы, без рэзкіх рухаў. Абапіраючыся на меркаванне». Прэзідэнт падкрэсліў, што УНС выконвае ролю механізма зліцця спрадвечных традыцый і сусветнага вопыту кіравання.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў вернікаў іўдзейскай канфесіі з Песахам. «Гэта святая вернасць яўрэйскага народа сваім традыцыям. Яно сімвалізуе пачатак доўгага шляху да знаходжання запаветнай зямлі. Сёння памяць аб мужнасці і стойкасці продкаў дае сілы пераадолюваць цяжкасці сучаснага свету, з'яўляецца залогам светлай будучыні», — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. Іўдаізм займае важнае месца ў канфесіянальным багасці Беларусі. Дзясяткі рэлігійных абшчын, адукацыйных і культурных цэнтраў выдучаю актыўную дзейнасць. Іх дабрачынная і асветніцкая праца садзейнічае ўмацаванню міжнацыянальнай дружбы, развіццю грамадскага дыялогу і захаванню грамадзянскай згоды, падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

Меркаванне. Гісторыка-культурная спадчына адыгрывае асаблівую ролю ў фарміраванні самасвядомасці і выхаванні моладзі. Такім меркаваннем падзяліўся намеснік міністра культуры Сяргей Саракач падчас рэспубліканскага семінара, прымеркаванага да Міжнароднага дня помнікаў і гістарычных мясцін у Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. «Гісторыка-культурная спадчына Беларусі падтрымліваецца на даволі высокім узроўні. У гэта ўкладваюцца вялікія сродкі як рэспубліканскага бюджэту, так і фонду Прэзідэнта па падтрымцы культуры і мастацтва. Яны ідуць на рэстаўрацыю нашых помнікаў для таго, каб перадаць іх наступнаму пакаленню. Гісторыка-культурная спадчына валодае вялікім патэнцыялам для выхавання будучага пакалення, фарміравання нашай самасвядомасці і пачуцця гордасці за краіну», — адзначыў Сяргей Саракач.

Конкурс. Міністэрства культуры, Саюз пісьменнікаў Беларусі і Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі праводзяць рэспубліканскі конкурс п'ес, прысвечаных 80-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. У творчым спаборніцтве могуць прыняць удзел грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія прафесійна займаюцца літаратурнай і тэатральнай творчасцю. П'есы, якія падаюцца аўтарамі ці аўтарскімі калектывамі, павінны быць арыгінальнымі творамі драматургіі на беларускай або рускай мовах, напісанымі не раней за 2015 год і не мець сцэнічнага ўвасаблення. Адзін аўтар (аўтарскі калектыв) да 1 верасня можа падаць на конкурс не больш за два творы. П'есы пераможцаў будуць перададзены ў тэатральна-відовішчыя ўстановы рэспубліканскага і мясцовага падпарадкавання для пастаноўкі спектакляў.

Вярнісаж. Персанальная выстаўка Ігара Кашкурэвіча «З Вечнасці ў Вечнасці» адкрылася ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. У экспазіцыі — інсталляцыя «Амажы» — прысвячэнні Янку Купалу, Фёдару Дастаеўскаму, Арлену Кашкурэвічу, Васілю Быкаву, Альгерду Малішэўскаму, Уладзіміру Стальмашонку, Васілю Шараговічу, Алегу Сурскаму, Анатолію Анікейчыку і Міхайлу Савіцкаму, «Рукапісы гарац» — у аснове жанр аўтапартрэта, «Час — Творца», «Паверхні», дзе аўтар паказвае цыкл твораў, які ствараўся ім з пачатку 1980-х гг. Арганізатары падкрэсліваюць, што кожны чачер з 17.00 да 20.00 Ігар Кашкурэвіч прысутнічае на выстаўцы і гатовы да размовы з публікай. Выстаўка будзе экспанавана да 25 мая.

Праект. У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў рамках цыкла інтэрактыўных лекцый-канцэртаў «Музычная спадчына Беларусі ў прасторы сучаснай культуры» адбылася прэзентацыя ўнікальнага выдання — першага тома «Анталогіі Нацыянальнай харавой спадчыны Беларусі», прысвечанага нацыянальнай спадчыне ў сучаснай кампазітарскай і выканальніцкай практыцы, а таксама канцэпцыйнага выдання нотнага матэрыялу. Між тым на лекцыі-канцэрте прадставілі творы сучасных кампазітараў, інспіраваныя ўзорамі нацыянальнай харавой спадчыны. Удзелена ўвага мастацкаму адкрыццю ў музыцы ў галіне інтэр-прэтацыі арыгіналаў.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Знак увагі да творчасці

Па традыцыі Саюз пісьменнікаў Беларусі праводзіць конкурс пісьменнікаў саюзаў краінаў-суб'юбітаў у Письменніцкім парку, які заснаваны на праспекце Незалежнасці побач з Нацыянальнай бібліятэкай краіны.

Пачынаючы з 2022 года наладжана новая традыцыя — высаджваць імяныя дрэвы ў знак увагі да творчасці класікаў і сучасных літаратараў. Першым быў высаджаны дуб у сувязі з 85-годдзем народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца. Трэба заўважыць, што парк быў арганізаваны менавіта па яго прапанове і пры яго дзейным удзеле. У 2023 годзе высаджаны дрэвы ў знак памяці класіка беларускай дзіцячай літаратуры Янкі Маўра, а таксама — у памяць пра народнага паэта Беларусі Пімена Панчанку.

Восенню 2023-га Саюз пісьменнікаў Беларусі арганізаваў Дні башкірскай літаратуры ў Беларусі. На чале са старшынёю Саюза пісьменнікаў Башкартастана Айгізам Баймухаметавым у Мінск прыехала прадстаўнічая дэлегацыя башкірскіх паэтаў і празаікаў. На многіх мерапрыемствах, у тым ліку і пры перадачы кніг башкірскіх пісьменнікаў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, згадвалася імя першай жанчыны-раманісткі Усходу — Хадзіі Даўлетшынай. Яна ў 1936 годзе лабывала ў Мінску, удзельнічала ў пленуме Саюза савецкіх пісьменнікаў.

Падчас суботніка.

У яе гонар таксама было пасаджана дрэва ў Письменніцкім парку беларускай сталіцы. Цяпер, наведваючыся на экскурсію да бібліятэкі, мінчане і госці горада могуць адкрыць для сябе новае літаратурнае імя.

А на мінулым тыдні ў Письменніцкім парку разам з вядомымі паэтамі і празаікамі дрэвы саджалі таксама дзеячы культуры і мастацтва — вядомы актёр тэатра і кіно, дэпутат Палаты прадстаўнікоў, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Руслан Чарнецкі, намеснік старшыні Беларускага саюза кінематаграфістаў

Яўген Арэндэрвіч, рэжысёр, кінадраматург Сяргей Гіргель, прадзюсар «Белпроскіно» Аляксей Бязульгі і іншыя творчыя асобы. Былі пасаджаны, акрамя імяннага дрэва парламентарыя і актёра Руслана Чарнецкага, дрэвы ў знак памяці народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова (1914—1978), народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна (1921—2004), лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь паэта Міколы Мятліцкага (1954—2021).

Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота Кастуся ДРОБАВА

Урокі мужнасці

У Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцін дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі, старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч правёў адрозу два ўрокі ў грамадскай Школе міру, мужнасці і патрыятызму для вучняў агульнаадукацыйных школ горада Гомеля.

Заняткам папярэднічалі экскурсіі ў Музей літаратуры Гомельшчыны, якія правалі супрацоўнікі краязнаўчага аддзела абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна. Старшакласнікі некалькіх школ горада пазнаёміліся і з імправізаванымі выстаўкамі малюнкаў школьнікаў рэгіёна, прысвечаных творчасці пісьменніка-земляка Івана Сяркова (да 95-годдзя з дня нараджэння) і сучасных гомельскіх аўтараў (на выніках конкурсу «Родныя вобразы. Васёлка над Гомельшчынай»). Затым Уладзімір Гаўрыловіч працаваў з дзвюма групамі старшакласнікаў. І тэм для абмеркавання было шмат.

з нагоды

Мы чуем
вашы галасы

У мемарыяльным комплексе «Брэсцкая крэпасць-герой» прайшоў IV Рэгіянальны конкурс чытальнікаў ваеннай паэзіі «Аб героях былых часоў», прысвечаны 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Традыцыйна ў складзе журы працавалі творцы Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. У конкурсе прынялі ўдзел 148 юных дэкламатараў ва ўзросце ад 6 да 22 гадоў. Сем удзельнікаў адзначаны граматамі за чытанне аўтарскіх вершаў, 29 атрымалі дыпломы пераможцаў.

Пастаянным член журы, паэтка, журналіст Настася Нарэйка слухана заўважыла, наколькі глыбока асэнсаваны быў выбар чытальнікамі мастацкіх твораў для дэкламавання. Гучалі прачулыя, кранальныя, выпактаваныя аўтарамі вершаваныя радкі і ўрмкі з празаічных твораў.

Сёлета мы адзначаем 100-годдзе з дня нараджэння аўтараў бесмяротных твораў на ваенную тэматыку, удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны Васіля Быкава і Барыса Васільева. Падчас чытаніяў успаміналі прыезд Барыса Васільева ў Брэсцкую крэпасць. Убачанае і пачутае заахоціла ганаровага госця на напісанне рамана «У спісах не значыўся». Дарэчы, адзін з чытальнікаў агучыў перад журы ўрывак з гэтага твора.

У конкурснай праграме прагучала паэзія Георгія Тамашэвіча, Міколы Антанюўскага, проза Аляксандра Валковіча.

Для многіх канкурсантаў прыезд у Брэсцкую крэпасць стаў важнай і сімвалічнай падзеяй, калі разам з роднымі, блізкімі, настаўнікамі, стоячы на святой берасцейскай зямлі, можна нізка пакланіцца героям абароны Брэсцкай крэпасці, наведаць музейныя залы, адчуць гучанне галасоў з мінулага аб тым, якой цаной далася нашчадкам мірнае, чыстае неба.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

да ведама

Пухавіцкая
хроніка

Раман «Хутар» Уладзі Прона — першая спроба аўтара ў гэтым жанры — пабачыў свет у 2023 годзе. Яго наклад 200 асобнікаў. Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

Падзеі ў рамана адбываюцца ў 1913—1929 гадах на роднай для аўтара Пухавішчыне і ў ваколіцах, побач з Бабруйскім паведам. Храналогія падзей наўмысна не захавана: жудасныя забойствы адбываліся не ў царскай Расіі, а пасля рэвалюцыі. «Зацёмную ноч» — першую частку рамана «Хутар» — патрэбна разглядаць як «злупак» падзей акрэсленага перыяду. Паколькі парушана паслядоўнасць, у нейкім сэнсе гэта раман-грацэск ці гістарычнае фэнтэзі, якое абапіраецца на рэальную глебу...

Аляксей ШАЛАХОЎСКИ

юбілеі

Парад спектакляў у гонар Валянціны Ераньковай

У Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага зладзілі тыдзень пастановак Валянціны Ераньковай: паказы адбываюцца з 23 да 28 красавіка. Нагода — 75-гадовы юбілей рэжысёра, якая працуе ў гэтым тэатры з 1996 года, паставіла не адзін дзясятка спектакляў. І цяпер у рэпертуары тэатра імя Горкага іх некалькі.

Віншаванні заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Валянціна Еранькова прымала 24 красавіка: у гэты дзень у горадзе Лепелі ў 1949 годзе прыйшла ў свет. А сёлета ў тэатры давалі лірычную камедыю «Дзівочнік» паводле Лары Канінгем пра сябровак, якія разважаюць пра сваё, жаночае. Валянціна Еранькова такім чынам, магчыма, недзе выявіла ўласны погляд на жаночае шчасце. Бо яна некалі зрабіла выбар — з акцёрскай прафесіі здохла перайсці ў складаную рэжысёрскую, якая лічыцца мужчынскай. І тут яе падтрымлівае муж, кампазітар Аляксей Еранькоў, які звычайна з'яўляецца аўтарам музыкі да яе спектакляў. Для яго знайшлася работа нават у спектаклі «Пясыяр» (паводле В. Дранько-Майсюка), прысвечаным Уладзіміру Мулявіну. Хто не паспеў яшчэ гэта паглядзець і прапусціў паказ у гонар рэжысёра-пастаноўшчыка 25 красавіка, варту спланаваць паход у тэатр. Бо гэта нагода згадаць куміра Беларусі і любімыя песні. І п'еса сучасная. Пра тым, што Валянціна Еранькова любіць працаваць з класікай. Напрыклад, сярод яе пастановак —

«Небяспечныя сувязі» (К. Хэмптана, паводле вядомага французскага рамана), якімі адкрылі тыдзень Ераньковай у тэатры Горкага. «Утайманне свавольніцы» паводле Шэкспіра паказваюць сёння, «Трамвай "Жаданне"» Т. Уільямса можна паглядзець 27 красавіка. Завершыць парад пастановак рэжысёра 28 красавіка «Анфіса» Л. Андрэева — зусім свежая, лютаская прэм'ера.

Як рэжысёр Валянціна Еранькова супрацоўнічае і з іншымі беларускімі і замежнымі тэатрамі. Але яе пастаноўка ў тэатры Горкага — спектакль «Пясыяр» — была адзначана спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва ў 2016 годзе. Яна таксама стала лаўрэатам IV Нацыянальнай тэатральнай прэміі ў намінацыі «Найлепшая пастаноўка па творы беларускага аўтара». А яшчэ Еранькова-рэжысёр мае адзнакі міжнародных фестываляў і ўзнагароды прафесійнай супольнасці Беларусі. Узнагароджана медалём Францыска Скарыны.

Прышоўшы ў рэжысуру ўжо сталым чалавекам і творчай асобай, Валянціна Еранькова расла падчас стажыровак, у працэсе працы. Бо практыка — добры настаўнік, калі хочаш знайсці сябе, уласны стыль і падыход да работы з акцёрамі, якія павіны былі забыць пра тое, што перад імі — калега. Шлях можа адолець той, хто па ім ідзе, а яна не адступала і ўпарта рабіла сваю справу — ставіла спектаклі і імкнулася парадаваць глядачоў.

Ларыса ЦІМОШЫК

«ЛіМ»-люстэрка

Падчас адкрыцця Балтыйскага культурнага форуму ў якасці спікера выступіла дырэктар Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра юнага глядача заслужаная артыстка Беларусі Вера Палыкова-Макей. Тэма яе дакладу — «Гісторыя культурнага супрацоўніцтва ў днях храні: Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр юнага глядача і рускі тэатр». У мерапрыемстве прынялі ўдзел міністр культуры Расійскай Федэрацыі Вольга Любімава, губернатар Калінінградскай вобласці Антон Аліханав, іншыя прадстаўнікі ўлады і культурных устаноў і дзеячы мастацтва. Мэта форуму — раскрыць перспектывы развіцця сферы культуры, удакладняецца на сайце ТЮГа.

Канцэрт лаўрэатаў Міжнароднага конкурсу выканальніцкага мастацтва імя М. І. Глінкі адбыўся ў Вялікай зале Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі, перадае агенцтва «Мінск-Навіны». У творчым спаборніцтве ўдзельнічалі больш за 300 канкурсантаў з Беларусі, Расіі, Кітая, Ізраіля, Украіны, Польшчы, Славакіі і Гватэмалы. У другім туры змагаліся 264 музыканты ва ўзросце ад 10 да 31 года ў дзевяці намінацыях («Фартэпіяна», «Скрыпка», «Альт», «Віяланчэль», «Кантрабас», «Драўняны духавыя інструменты і саксафон», «Медыны духавыя і ударныя інструменты», «Акадэмічныя спевы», «Ансамблі»). Пасля завяршэння канцэрта былі вызначаны дыпламанты і лаўрэаты. Уладальніцай Гран-пры стала Марыя Сахарова, студэнтка Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага ўніверсітэта імя Я. Я. Яўнава і лаўрэатка «Акадэмічных спевы».

Другі ўніверсітэцкі харавы фестываль патрыятычнай песні «Праспяваем разам» прайшоў у Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце. Як піша БелТА, мерапрыемства адбылося падчас міжнароднага ваенна-гістарычнага марафону «Дарогамі памяці». Фестываль прымержаваны да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Удзельнікамі сталі студэнцкі хор МДЛУ *Cantus Juventae*, самадзейныя харавыя калектывы факультэтаў універсітэта і самадзейныя харавыя калектывы выкладчыкаў МДЛУ. Сёлета харавы фестываль атрымаў міжнародны статус — да мерапрыемства далучыліся Акадэмічны хор Ніжнегародскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта імя Дабралюбова. Творы гучалі ў суправаджэнні Нацыянальнага акадэмічнага аркестра сімфанічнай і эстраднай музыкі імя Міхаіла Фінберга.

Ганаровую ўзнагароду Маскоўскага міжнароднага кінафестывалю імя Канстанціна Станіслаўскага «Веру» прэзідэнт ММКФ народны артыст РСФСР Мікіта Міхалкоў уручыў народнаму артысту Расіі Яўгену Міронову за заваяванне вяршыні акцёрскага майстэрства і вернасць прынцыпам школы Станіслаўскага. Прыз традыцыйна ўручаецца з 1999 года. Першым узнагароду атрымаў сусветна вядомы французскі акцёр Ален Дэлон, нагадавае РІА «Новости». 46-ы Маскоўскі міжнародны кінафестываль у расійскай сталіцы завяршаецца сёння.

Серыял «Сто гадоў адзіноты» паводле рамана Габрыэля Гарсіі Маркеса выйдзе ў канцы года на Netflix. Яі гаворыцца на партале *film.ru*, праект стане першай у гісторыі аўдыявізуальнай адаптацыяй кнігі-першакрыніцы 1967 года. Сюжэт раскажа аб некалькіх пакаленнях сям'і Буэндзіа, якім лёсам выканана заставацца самотнымі. Ролі ў серыяле выканалі Клаўдзія Катанья, Жэраніма Барон, Марка Гансалес, Леанарда Сота ды іншыя. Серыял быў аанансаваны ў 2019 годзе. У першым сезоне заплянавана 16 серый. Стваральнікамі выступілі сыны Габрыэля Гарсіі Маркеса Радрыга і Гансала.

Аўстралія ўдастоена «Залатога льва» 60 Венецыянскага біенале за найлепшую нацыянальную экспазіцыю. Як паведамляецца на сайце біенале, міжнароднае журы таксама адзначыла «Залатым львом» праект чатырох мастакоў-маоры (Новая Зеландыя). Спецыяльнага ўпамінання ўдостоілася майстар палесцінскага паходжання Самія Халабі (мастачка-візуаліст жыве ў ЗША і лічыцца піянерам лічбавага мастацтва) і экспазіцыя Косава. Ганаровых «Львоў» за кар'ерныя дасягненні атрымалі турэцкая мастачка Ніл Ялтар і ўраджэнка італьянскай вобласці Калабрыя Іанна Марыя Маяліна, якая жыве ў Бразіліі.

Фрагмент статуі фараона Рамзеса II, канфіскаваны ў Жэнеўе ў рамках крымінальнага разбору і перададзены ў ліпені 2023 года Пасольству Егіпта ў Берне, вярнуць на радзіму. Узрост старажытнаегіпецкага артэфакта складае не менш за 3,4 тысячы гадоў, удакладняе «ИТАР-ТАСС». Каменнае скульптура з'яўляецца часткай групавой статуі, дзе Рамзес II сядзіць побач з рознымі егіпецкімі бажствамі. Фрагмент быў скрадзены ў канцы 1980-х — пачатку 1990-х гадоў з храма ў Абідасе ў Егіпце. Артэфакт прывезены ў Швейцарыю транзітам праз розныя краіны і пазней быў канфіскаваны ўладамі ў адпаведнасці з федэральным законам аб міжнароднай перадачы культурных каштоўнасцей.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

не абмініце

Сакавік з вадой, красавік з травой...

Казкі, апавяданні, вершы, прысвечаныя вяснянай пары года, падняны ў адной кніжачцы, адрасаваны юным чытачам, — «Вясна-чараўніца». Гэтым выданнем, наклад якога склаў 1500 асобнікаў, выдавецтва «Мастацкая літаратура» працягнула новую, сапраўды захапляльную і пазнавальную серыю — «Пачытайчык».

Хадасевіч-Лісавой («Пра Васілінку і загадкавага вандроўніка»), Паўла Ткачова («Ласяны»), Тацяны Дамаронак («Цёплыя пакрывалы вясны»). Як правіла, знаёмства з мастацкімі тэкстамі суправаджаецца тлумачэннямі для чытачоў. У маленькіх раздзельчыках-пасляслоўях «Ведаеш адка?» ёсць і пытанне і адказ на яго. Напрыклад, пад працягнутымі казкі Кацярыны Хадасевіч-Лісавой і такі кароткі тэкст выглядае добрым

і вартым дадаткам: «Як думаеш, чаму снегавік растае? Уся справа ў тым, што снег растае пры 0 градусаў. Такая тэмпература часцей за ўсё ў канцы зімы і ў пачатку вясны».

Знайшося ў зборніку месца і прыказкам, прымаўкам: «Маці-вясна ўсім падорыць цяпла»; «Сакавік з вадой, красавік з травой, а май з кветкамі»; «Дождж сярод мая хлеба да неба ўздымае»... Знаёмства з народнай творчасцю ўзбагачае нашу мову, робіць наш уласны запас родных слоў багацейшым.

У выдавецтва «Мастацкая літаратура» расказалі, што падобнага характару зборнікі будуць прысвечаны і іншым парам года — лету, восені, зіме. Ужо па кнізе «Вясна-чараўніца» можна меркаваць, што беларуская прыродазнаўчая літаратура з году ў год багацей, становіцца болей прывабнай для самых юных чытачоў.

Кнігі серыі «Пачытайчык» можна знайсці ў кнігарнях ААТ «Белкніга» па ўсёй краіне і ў кнігарні «Акадэмікніга» ў Мінску па адрасе: праспект Незалежнасці, 72. Раім юным чытачам і іх бацькам не абмінуць гэтыя выданні!

Мікола БЕРЛЕЖ

імпрэзы

Залатыя струны

Адзін з самых знакамітых калектываў Сморгоншчыны — народны ансамбль песні і танца імя М. К. Агінскага — адзначыў сваё 60-годдзе юбілейнай праграмай «Залатыя струны творчасці». 18 красавіка калектывы выступіў у Сморгонскім раённым цэнтры культуры. На канцэртнаю праграму сабраліся самыя верныя прыхільнікі.

Удзельнікі ансамбля пад жывую музыку выканалі такія кампазіцыі, як «Прывітальная», «Ясная зара» і знакаміты на Сморгонскай зямлі «Паланэз». Прагучалі і новыя аўтарскія песні — «Перамога», «Святочная», «Ластаўкі пад акном», «Беларусь на планеце такая адна». На сцэне з музычнымі паштоўкамі і віншаваннямі выступілі артысты-калегі: народны ансамбль народнай песні «Хутарок» і народная эстрадна студыя «Міраж». Вялікая ўвага ў гэты цудоўны вечар была ўдзелена кіраўнікам ансамбля — Аляксандру Ляху і Тамары Валчанковай. Усе самыя добрыя пажаданні, віншаванні, кветкі і падарункі — для іх.

Аляксандр Лях з'яўляецца і кіраўніком вакальнага ансамбля выкладчыкаў і супрацоўнікаў БДТУ ў Мінску. Адзін з удзельнікаў ансамбля Мікалай Цытавец прыехаў у Сморгонь, каб павіншаваць калектывы і кіраўніка з такой значнай датай і разам выканаць новую кампазіцыю «Жыві і квітней, родная Беларусь».

Анастасія ЗАЙЧУК

Свята ў Зэльве

Нядаўна прайшло раённае свята паэзіі і музыкі «Зэльвенскія Сакавіны». Гэтым разам Зэльвеншчына з цёплым сусрачкам Уладзіміра Мазго, намесніка старшыні Мінскага гарадскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі; Валянціну Драбышэўскую, аўтара кнігі для дзяцей; Алену Басікірскую, спецыяльнага карэспандэнта Выдавецкага дома «Беларусь сёння», аўтара паэтычных зборнікаў; Алега Елісеенкава, спевака і кампазітара.

Прывітальнае слова прагучала ад намесніка старшыні Зэльвенскага райвыканкома Сяргея Лойкі. Уладзімір Мінавіч пазнаёміў прысутных з новымі вершамі, расказаў пра свае новыя творчыя дасягненні. Валянціна Станіслаўна ў сваім выступленні зрабіла акцэнт на 80-годдзі вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і распавяла аб сваім здзудзі, які загінуў у 1945 годзе ў Польшчы. Потым правяла тэатр-экспромтаў «Круто і без тэлефона». Алена Уладзіміраўна распавяла аб сваёй новай кнізе «Быль пра шокніка Сёму». Потым святочнай настрой зэльвенцам падарыў Алег Елісеенкаў. Асабліва прыемна было паслухаць песні ў выкананні маэстра на словы Уладзіміра Мазго.

Вольга КАМЯКЕВІЧ

Яркае сонца Туркменіі

Адлегласці паміж культурам і літаратурамі Беларусі і Туркменістана не такія ўжо і малыя. Але так склалася, што ў значнай ступені яднае, нават цэментуе і збліжае іх творчасць класіка сусветнай паэзіі Вялікага Фрагі — Махтумкулі. З гісторыі добра вядомы факт, як ураджэнец Беларусі, дакладней — мядзельскіх Крывічоў, паэт, фалькларыст, славіст, усходазнавец Аляксандр Ходзька збіраў у першай палове XIX стагоддзя ў Каракумскім краі запісы туркменскага эпасу пра Гёраглы, а таксама вершы Махтумкулі, Кеміне. Пераклады твораў туркменскага класіка на беларускую мову з'явіліся ўжо ў другой палове XX стагоддзя. У 1983 годзе «Мастацкая літаратура» ў серыі «Паэзія народаў СССР» выдала ўкладзены Алегам Лойкам зборнік Махтумкулі «Салавей шукае ружу». Перакладчыкамі твораў Фрагі ў розныя дзесяцігоддзі выступалі Максім Танк, Аляксей Званак, Уладзімір Шахаўец, Рыгор Барадулін, Васіль Жуковіч... У 2014 годзе ў Мінску пачыла свет кніга Махтумкулі «З кубка вечнасці мёд», большасць перакладаў для якой ажыццявіў Казімір Камейша.

Генадзь Пашкоў, Аляксей Бадак, Алег Лойка, Віктар Шымук... У спадчыне народнага паэта Беларусі Максіма Танка ёсць верш «Махтумкулі», які, дарэчы, таксама прагучаў на вечары ў ДOME літаратара: «Юбілей несьмяротнага Махтумкулі. // І таму да яго гасцей з усёй зямлі // Пучыяводныя зоры на той прывялі, — // На вялікае свята Туркменіі. // Ён сардэчна сустрэў нас у Кара-Кала, // Дзе калісьці калыска пра была // І дзе першая песня яго прагула // Над прасторамі роднай Туркменіі. // І здзівіліся мы: не крануў яго час, // Хоць ён быў і старэйшы сярод усіх нас, // У вачах маладосці агонь не пагас, // Зіхацеў яркім сонцам Туркменіі. // А калі ён — натхнёны свабоды пясняр — // Апусціў свае рукі на звонкі дутар, // Яго спеў залунаў вышэй гор, вышэй хмар // Над свабоднай шчаслівай Туркменіі...» Народны паэт Беларусі гасцяваў у Туркменістане ў час святкаванняў 260-годдзя з дня нараджэння Вялікага Фрагі... Яшчэ раней — у 1974 і 1982 гадах — наведваўся ў Туркменістан Рыгор Барадулін. У яго дзённіках засталіся запісы пра сустрэчы з пісьменнікамі Ашырам Назаравым (ён вызваліў Віцебшчыну ад фашыстаў у Вялікую Айчынную вайну), Байрамам Джудзіевым, Ахметам Курбаннапесавым, Таўшан Эсенавай (была знаёма з Аркадзем Куляшовым; пераклала на туркменскую мову «А хто там ідзе?» Янкі Купалы), Бердыназарам Худайназаравым, Курбанназарам Эзізавым, Аналы Бердыевым, Італмазам Нурьевым...

Выступілі на вечары ў гонар 300-годдзя з дня нараджэння Махтумкулі і перакладчыкі Віктар Шніп, Навум Гальпяровіч. Гучалі ва ўтульнай тэатральнай зале Дома літаратара і вершы класіка на мове арыгінала, былі і туркменскія песні і танцы. Госці вечара, сярод якіх было шмат туркменскіх студэнтаў, якія вучацца ў мінскіх ВНУ, пачулі і песні на словы Міхася Пазнякова, Яўгеніі Янішчыц у выкананні ансамбля «Мінскі гармонік».

Творча, натхнёна вяла сустрэчу з неўміручай паэзіяй Вялікага Фрагі паэтэса, перакладчыца Іна Фралова.

Настрой, які панаваў у зале ДOME літаратара, дапамог і нараджэнню новых ідэй, новых задум. Пра гэта гаварылі і Назаргулы Шагульіёў, і Аляксей Карлюкевіч, і галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва», намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксей Чарота. «На старонках нашага штогодніка творчай інтэлігенцыі, — зазначыў Аляксей Іванавіч, — даволі сістэмна падаецца сучасная туркменская літаратура, з году ў год друкуюцца і вершы самога Махтумкулі ў новых перакладах. Вось і ў апошнія месяцы мы надрукавалі ў «ЛіМ» творы вядомага сучаснага празаіка Джумагельды Мулікёва, вершы такіх класікаў туркменскай паэзіі мінулага стагоддзя, як Керым Курбаннапесав, Курбанназар Эзізаў. Іх творчасць старанна прачытвае па-беларуску Рагнед Малахоўскі... У нас небагата стаўкі з туркменскімі перыядычнымі літаратурна-мастацкімі выданнямі — газетай «Эдэбіят ве сунгат»

Вечар, прысвечаны 300-годдзю Вялікага Фрагі, у сталічным ДOME літаратара арганізавалі Саюз пісьменнікаў Беларусі і Пасольства Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь. Ганаровым госцем святочнай імпрэзы ў гонар 300-годдзя асветніка, філосафа,

паэта быў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь Назаргулы Шагульіёў. Выступаючы перад гасцямі і ўдзельнікамі вечарыны, ён расказаў пра маштаб ушанавання паэта ў роднай краіне, пра тое, што ў 1971 годзе помнік Махтумкулі ў Ашхабадзе зрабіў скульптар з Мінска Віктар Папоў. Лічыцца, што гэты твор з'яўляецца адным з найлепшых у манументальным мастацтве Туркменістана. Тады за аснову адлюстравання быў узяты партрэт Махтумкулі, створаны жывапісцам Айханам Хаджыевым лшчэ ў 1947 годзе.

Вершы Вялікага Фрагі чытаў таксама паэт і перакладчык Казімір Камейша. Кніга «З кубка вечнасці мёд» у многім нарадзілася дзякуючы яго творчым памкненням. Беларускі творца двойчы пабываў у Туркменістане. У Ашхабадзе ён атрымаў падрадкаўнікі, якія былі падрыхтаваны ў Нацыянальным інстытуце рукапісаў. Сустрэчы з дасведчанымі спецыялістамі, паглыбленне ў атмасферу туркменскай культуры, туркменскага жыцця паспрыялі высокай, самаахвярнай праніклівасці, дапамаглі напоўніцу адкрыць зробленае стагоддзі назад. За працу над перакладамі паэзіі Махтумкулі на беларускую мову Казімір Камейша быў адзначаны туркменскай дзяржаўнай узнагародай — медалём «Махтумкулі Фрагі».

Сваімі развагамі пра стан беларуска-туркменскіх літаратурных сувязяў, пра ўспрыманне паэзіі Махтумкулі ў Беларусі ў гістарычнай перспектыве падзяліўся старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звезда» Аляксей Карлюкевіч. Ён адзначыў, што ў розныя дзесяцігоддзі мінулага стагоддзя ў Туркменістане жылі, працавалі і беларускія літаратары — Васіль Ткачоў, Мікола Калініковіч, Міхась Карпенка, наведваліся ў Ашхабад і іншыя гарады Каракумскага староўкі Рыгор Барадулін, Барыс Мікуліч, Аркадзь Марціновіч,

(«Літаратура і мастацтва») і часопісам «Дунае эдэбіяты» («Сусветная літаратура»), на старонках якіх друкуюцца творы беларускіх паэтаў і празаікаў. Мяркую, што наспеў час выдаць новыя калектыўныя зборнікі, якія будуць прадстаўляць па-беларуску ўжо сучасных туркменскіх паэтаў і празаікаў...»

Падсумоўваючы ўражанні ад вечара Махтумкулі ў ДOME літаратара, Аляксей Карлюкевіч заўважыў, што ёсць дамоўленасць аб правядзенні беларуска-туркменскага круглага стала ў гонар 300-годдзя Махтумкулі. У фармаце анлайн удзел у ім прымуць і туркменскія пісьменнікі і навукоўцы.

Кастусь ЛАДУЦЬКА
Фота Кастуся ДРОБАВА

Касмічная лірыка Міколы Мятліцкага

20 сакавіка быў 70-гадовы юбілей Міколы Мятліцкага, якога беларусы найперш ведаюць як аўтара чарнобыльскай тэмы. Тым не менш гэта адзін з самых моцных стваральнікаў сучаснай касмічнай лірыкі, якая дапамагае зразумець таямніцы іншых планет, зорак, як яны ўзаемадзейнічаюць з чалавекам. Касмічная лірыка можа мець адценні філасофскай, пейзажнай і інтымнай. Такая тэма ў беларускай паэзіі актывізавалася пасля 1961 года, калі Юрый Гагарын здзейсніў свой гераічны палёт у космас.

З планет Мікола Мятліцкі згадвае Марс, Венеру і Зямлю. Да верша «Маленства маё Марсам азорана...» («Маладоць» № 12 за 2005 год) прыведзены эпіграф «з забытае песні» «І на Марсе будуць яблоні цвісты...», якая, верагодна, і падала ідэю паэту напісаць пра гэта. Выказваецца ідэя ўзаемнай зацікаўленасці марсіян і зямлян іх жыццём. З зямлян «нехта лічыў Марса каналы, // Нехта у мроях садзіў на ім яблыні», хоць і даведваліся, што ён «бязводны і безжыццёвы», уяўлялі, што «над акіянамі, што былі некалі, // Высока пікі горныя высціца», што «марсіянкі, калісьці вабныя, // Па марсіянцах ўздыхалі, самотныя». З другога боку і лірычныя персанажы марсіяне пазіралі на Зямлю, але яна сустрэла іх дыназаўрамі. Выказваецца ідэя несупадзення ў часе марсіян і зямлян з пункту гледжання магчымасці ажыццяўлення іх узаемаплённага кантакту. Безжыццёвы Марс параўноўваўся аўтарам з «памёрлым (з-за Чарнобыльскай катастрофы. — Т. Б.) Бабчынам», яго малой радзімай. М. Мятліцкі заклікае беражліва адносіцца да нашай планеты, бо «трэба жыць не драпежна-хіжа, // Каб доўжыўся вечна род чалавечы». Яшчэ адзін верш «Марс бязводны, Марс бясплодны...» надрукаваны ў часопісе «Полымя» (№ 12 за 2017 год). Яго лірычны герой шкадуе, што гэтая планета не прыдатна для жыцця, што там няма вады, «а калісь брулі рэкі, // Акінаў стыла сін». Яму падаецца, што Марс спадзяецца на дапамогу зямлян у яго ажыццеленні. Лірычны герой выказвае цікавую гіпотэзу марсіянскага паходжання зямлян: «Мы жывём здагадкай ранній, // Што сюды адтуль прыйшлі, // Што па роду — марсіяне, // Недалёкі дзень настане — // Мы паявімся з Зямлёй». Апошні радок можна зразумець і так, што зямляне ў будучыні заселяць Марс, які раней быў жывой планетай.

Фота Касцюка Дробава.

«Зорка Венера ўзышла над зямлёю...» — вырашыў пачаць свой верш багдановічўскім радком М. Мятліцкі. Лірычны герой мроіць: «Вось і ступіла нага чалавека // на травяныя планеты груды. // Там разліваюцца шырока рэкі // І патанаюць у кветках сады. // Хіба ж Венера быць не прыгожай // У мроях маіх засяроджаных можа?» Ён не хоча верыць даследчыкам космону, якія гавораць аб немагчымасці існавання жыцця на гэтай планеце: «І не пачую, што скажа вучоны: // Зорка Венера на погляд ягоны — // Самае страшнае пекла нябёс. // З ім не пагодзіцца мой маіх званы: // Хай застаецца планетай дзівос!» Яшчэ ў кнізе «Шлях чалавечы» (1989) паэт гаворыць пра Венеру як планету будучага жыцця чалавека, калі Зямля стане для існавання непрыдатнай, а Марс ужо мёртвы («Сусвету высь дыханнем адагрэта...»).

Ідэя аднасці «Шляху чалавечага» і Млечнага Шляху (як увасаблення касмічнай прасторы) — галоўная для ўсёй названай кнігі і многіх наступных зборнікаў аўтара. Ураджэнец вёскі Бабчына, якая разам з многімі іншымі тэрыторыямі аказалася ў зоне радыяцыйнага забруджвання з-за Чарнобыльскай катастрофы, ён напісаў шмат вершаў пра ўзніклыя з-за гэтага экалагічныя праблемы, пра забруджаныя радыяцыйнай тэрыторыі Беларусі, пра апустэлы хаты ў тых зонах, вялікую колькасць чалавечых смерцяў. Напрыклад, у вершы «Так, гэта мы — няўжо астатні высеў...» з кнігі «Палескі смутак» (1991) лірычны герой баіцца,

што чалавечае існаванне на нашай планеце можа хутка спыніцца з-за гэтай навалы, што зямляне заснуць «магільным сном». Або ў вершы «Роднай зямлі» з кнігі «Шлях чалавечы» — што Зямля стане пустыняй з-за ядзерных эксперыментаў, з-за беларускіх Хатыняў і Чарнобыльскай высеянай зоны. Лірычны герой верша «Літавец» выказвае пажаданне, каб гэтая спаленая фашыстамі падчас Вялікай Айчыннай вайны вёска на Міншчыне працягвала існаваць: «— Жыві, Літавец! // Болям жыві. // На вуснах гарчы мільёнаў, // У голейку суму // Гушкай салаўя, // Каб заўтра не стала // Мёртваю зонай // Планета мая». У вершы «Ужо заплешчанымі вачыма...» лірычны герой раіць зямлянам задумацца пра неабходнасць экалагічнай аховы планеты ў імя яе будучыні, бо «за нас няма каму заступіцца, // апроч сябе саміх».

Падчас зарападу («Над Віліяй самая спелая зоры...») лірычны герой падказвае суразмоўцу Вадзіму: «Душою ў сусвет зазірні!», што прасторава лагічна і зразумела, бо на начных нябёсах зоркі, і на неба прылятаюць чалавечыя душы падчас снабачанняў і пасля смерці, паводле містычных уяўленняў многіх людзей. Так лірычны герой-паэт уяўляе свой шлях да зор паля смерці: «І сам, падобна зорнаму святлу, // Пра іх апошні дапісаўшы верш, // У стылюю, міжзорную імглу // Душой сплывеш» («Стагоддзім прыкуты да Зямлі...»). А пры жыцці лірычны герой слухае «музыку ночы», калі «...Зямля і часціна сусвету // Пяе на вятрыстым надвор'і». Слухае, бо яна дае яму зразумець: «Адкуль мы? Чые мы? І хто мы?» («Вы слухалі музыку ночы...»). Для беларусаў прадметам гонару было тое, што ў космас паляцелі наш суайчыннік Пётр Клімук. Гэтай легендарнай асобе М. Мятліцкі прысвяціў свой верш з сімвалічнай назвай «Чалавек падымае неба». Вельмі важна, што так названа і кніга вершаў і пазм гэтага аўтара 2012 года выдання, дзе згаданы верш размешчаны. Восенню, падчас адлёту жураўлёў і калі «вогненна» палымнеюць тронкі каліны, лірычны герой-паэт адчувае натхненне, да якога можна было б падарабць эпітэты «касмiчнае» і «біблейскае»: «Паміж сузор'яў і планет // Пульсэ сэрца, прарастае // Словам» («Замгліна неба высачыне...»).

Вялікае сэрца Міколы Мятліцкага хвалювалася не толькі за нас, зямлян, за нашу экалагічную сучаснасць і будучыню, але і за магчымасць існавання на іншых планетах, магчымасць палётаў на іх. Вандроўкі на іншыя планеты і зоркі ён здзейсніў пры дапамозе сваёй высокамастацкай паэзіі.

Таццяна БАРЫСЮК

на развітанне

«Самым шчаслівым быў чалавекам...»

23 красавіка перастала біцца сэрца паэта Уладзіміра Рунцэвіча. Яго ўшэсцелы твар надоўга застанецца ў памяці многіх калег па творчым цэху, у памяці жыхароў Мар'інай Горкі, Пухавіцкага раёна, дзе ён жыў і працаваў многія дзесяцігоддзі.

Уладзімір Рунцэвіч.

Нарадзіўся Уладзімір Рунцэвіч у вёсцы Дайнава Пухавіцкага раёна 28 лютага 1953 года. У 2015-м яго прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. За плычым паэт ужо меў добры творчы багаж — пачынаючы з 1997 года, выходзілі кнігі «Голас чалавека на зямлі», «Птушкі дзяцінства», «Шчасце. Шчасцейка», «Эрас: лірыка каханья», «Пасля сябе пакіну дабрыву»... А першая вершаваная публікацыя з'явілася ў газеце «Сняг працы» (цяпер — «Пухавіцкія навіны») у ліпені 1980 года. Тады малады паэт Аляксандр Пісарскі надаў новае дыханне літаратурнаму аб'яднанню «Алеся» пры пухавіцкай раёнцы. На пасяджэнні літааб'яднання, на сустрэчы маядзювых паэтаў з чытачамі, маладоўз з вялікай ахвотай прыязджалі творцы з

вёскі Пухавічы, з Шацка, іншых куточкаў вялікага Пухавіцкага раёна, што вышпаставаў такіх паэтаў, як Аляксандр Бачыла, Аркадзь Моркаўка, Уладзімір Хадька, Геннадзь Кляўко, Рыгор Папараць, Таіса Бондар, Аляксандр Цыях, Анатоль Вольны, Міхась Чарот, Уладзімір Ляпёшкін, Захар Бірала, Анатоль Дзерах, Вольга Савасюк... Вясцёлы, з гумарам, рабочы Пухавіцкага льнозавода (працы на прад-

прыемстве паэт аддаў каля 40 гадоў) Уладзімір Рунцэвіч заўжды быў у цэнтры ўвагі. Пра першыя крокі Рунцэвіча ў літаратуры некалі, з нагоды выдання кнігі «Шчасце. Шчасцейка», вельмі хораша напісаў Браніслаў Зубкоўскі: «Да творчасці Уладзіміра Рунцэвіча спрычыніўся яшчэ за школьнай партай. Пісаў вершы пра сяброў і вучобу, пра вясеннія ручаі і любімую Цітаўку. У прастору аўтарскай любові затым трапілі і лясныя насельнікі, залатыя ключы сонца і шапаценне лістава. Больш за тое, у паэзіі Уладзіміра, насычанай пахам травы і чырвоным колеграм рабін, вымалёўваліся ўжо і постаці лірычнага, няўрымслівага героя, заклапочанага лёсам прыроды і навакольнага асяроддзя. Паэтычныя спробы аўтара ўхвалялі мясцовыя літаратары, пісьменнікі Захар Бірала. Ён адзначыў гумарыстычную накіраванасць твораў Рунцэвіча, параіў звярнуцца ў райгазету... Рунцэвічу-пачаткоўцу па-шчасціла: у рэдакцыі яго сустрэлі прыхільныя.

Час ішоў. Неўзабаве вершы У. Рунцэвіча пачалі з'яўляцца на старонках рэспубліканскіх газет і часопісаў.

А потым з'явілася першая кніжка... І вось новы паэтычны зборнік Уладзіміра Рунцэвіча «Шчасце. Шчасцейка»... Жыццесцвярджальны пафас твораў зборніка сведчыць аб пошуках паэтам гармоніі прыроды і чалавека. Складанае ў простым, сцвярджае аўтар, незвычайнае ў звычайным...

Новы зборнік Уладзіміра Рунцэвіча тычыцца праблем разумення лірычным героем сэнсу чалавечага быцця...

Паэт быў частым удзельнікам пасяджэнняў народнага клуба паэтаў і кампазітараў «Жывіца» Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці, якім многія гады апыкуецца таленавіты творца і не меней таленавіты арганізатар асветніцкага жыцця Ірына Карнаухава. Уладзімір, мяркуючы па яго ўражаннях, водкуах аб пазедках у Мінск на сустрэчы ў клубе «Жывіца», атрымліваў асалобу асалоду ад знаёмства з новым у творчасці калег, стараўся засядаць падзяліцца сваімі ўласнымі здзяйсненнямі. Як вялікую падзею ўспрымаў паэт і ўдзел у паездках па маршруце «Паэтычнага аўтобуса» ў час традыцыйнай Мінскай

міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу.

Можа быць, не зусім у пессімы, паэтычны час працаваў у беларускай літаратуры творца з Мар'інай Горкі, але след Уладзіміра Рунцэвіча ў прыгожым пісьменстве застанецца. І песняй «Гасціннасць» на яго словы ў выкананні ансамбля «Свята», і кнігамі, і многімі публікацыямі ў перыядычным друку...

У адным са сваіх вершаў — «Я быў у Купалы» — Уладзімір Рунцэвіч напісаў: «Я быў у Акапах, у Янкі Купалы. // І жаўранкам летняе неба спявала, // Бы вершам Купалы. // Хадзіў я шляхамі і сцежкамі тымі, // Якія й дагугулі завуцця святымі. Сцежкамі Купалы... // Лагойшчыны сльнянай квітнелі пагоркі, // Гучала як радасць людская гаворка, // Купалы гаворка. // Гаіла душу без мікстур і без лекаў, // І самым шчаслівым я быў чалавекам, // Дзе некалі крочыў Купала».

Вершыца, што пры ўсіх складанасцях жыцця ён, Уладзімір Рунцэвіч, быў шчаслівым творцам, шчаслівым чалавекам. І вершы яго нясуць да чытача агароністае «шчасце, шчасцейка...»

Аляксандр КАРЛЮКЕВІЧ

«Я азіраюся назад і бачу за сабой тых, хто мяне любіць»

Запамінаць, захоўваць, узнаўляць і забываць — галоўныя працэсы, якія адбываюцца ў нашай памяці, як кажуць спецыялісты. На першыя тры функцыі з прапанаванага арсеналу праце сакавіцка «Маладосць». У асобных творах нумара ёсць пра з'явы нашага жыцця, якія балюча памятаць, аднак і забываць не гэта. А памяць пра светлых людзей вядзе нас далей. Таму, відаць, варта спыняцца і азірацца.

Грунтоўная рубрыка «Асоба» цалкам прысвечана памяці пісьменніка Міколы Мятліцкага. Святочны для жанчын месяц адзначыў цікавым народным апавяданнем даследчык і рэдактар Ігар Запрудскі — таксама звярнуўшыся да мінулага. Мікола Трус у «Музейнай гасцёўні» пранануе артыкул аб сям'і Ядвігіна Ш. У «Люстэрку лёсу» — фрагменты з кнігі «Украпіны...» Аляксандра Радзюка. Не абшлось без цікавых літаратурна-крытычных аглядаў.

У нумары друкуецца проза Антона Мальшэўскага, Вікторыі Сон, Людмілы Рублеўскай, Максіма Хацкевіча, Паліны Корневай. Творы падштрыхнулі паразважачы над аўтабіяграфізмам у сучаснасці. Паэтычныя старонкі аддадзены Алене Шатурынай, Паліне Дваранскай, Андрэю Дарожкіну, Наталлі Кандрашук і Міхасю Башлакову.

Проза

Маленькае назіранне апошняга часу ў «Маладосці» (ды і, відаць, у нашых іншых «тоўстых» літаратурных выданнях): проза ўсё больш цягнецца да жыцця пісьменніка. На старонках твораў фігура аўтара паказваецца нярэдка праз падзеі мінулага, праз рэфлексію актуальных падзей, часам нясе пэўнае прагназаванне. У «Маладосці» чытаем творы, дзе прысутнічае вялікая доля аўтабіяграфічнага на старонках, якія належаць менавіта мастацкай прозе. Што з ёй не так? Мемуарыстыкай, эсэістыкай, а тым больш сухой дакументалістыкай прапанаваныя тэксты называць нельга. Занадта моцны мастацкі складнік. Так, калі крыху разабрацца (ці, прынамсі, разгледзець бачную вяршыню гэтага айсберга), то можна знайсці тэрмін аўтафікшн — метад, які яднае мастацкі вымысел і аўтарскія жыццёвыя досведы, цягнецца да аўтабіяграфізму. Роспукі прывялі да постаці пісьменніка Дэвіда Шылдса, які прапанаваў у 2010 годзе ў «Reality Hunger: A Manifesto»¹ «сцерці межы паміж мастацкай і дакументальнай прозай». Як вызначыцца з «градусам шчырасці» і праўдзівасці ў творах, якія ідэнтыфікуюцца як аўтафікшн? Толькі даяраць аўтару. З ідэнтыфікацыяй жа метаду дапамогуць і пэўныя фармальныя і зместавыя чыннікі — жанравая маркіроўка твора (аўтарская або рэдактарская), вядомыя звесткі з біяграфіі пісьменніка, выказванні ад першай асобы і іншае (кола іх будзе пашырацца пры больш глыбокім вывучэнні твора і кантэксту яго стварэння). У сакавіцкай «Маладосці» знайдзем творы, у якіх будзе такі «мастацкі аўтабіяграфізм» або, так бы мовіць, прыватны нон-фікшн (заўважу, не прэтэндую на глыбіню тэарэтыка, а проста прапапоўваю свае асацыяцыі).

«Дахаты прывішюў з падрананым, нібы кацінымі кіпцюрамі, тварам». Успаміны са школы і студэнцтва ёсць у кожнага з нас: пэўныя месцы, забавоны, дарэчны (ці не дужа) рытуалы. Апавяданне Антона Мальшэўскага «З днём нараджэння, Лёха!» акурат пра адну студэнцкую традыцыю, эмоцыі і наступствы, якія яна выклікала. І вось у дарослым жыцці, калі змяняюцца сацыяльныя статусы, утвараецца дыстанцыя і працуюць двайныя стандарты, замест добрых уражанняў можна атрымаць зварот аб абароне грамадзянскіх правоў і матэрыяльныя страты.

«Але я працягвала пісаць вершы, ва ўласны зборнічак, зроблены з альбомных жаўтаватых, нібы вымачаных у каве, аркушаў і клею». Аўтапаратэтычныя апавяданні «У маленькім люстэрку» Вікторыі Сон поўныя роздуму ў сталецін, марах, выбары, высілках, якія варгыя мэты, але з'яўляюцца ўсяго толькі досведам і часткай

шляху. Цікавае фіксаванне ў сабе рысаў характару праз пэўныя мікрасюжэты, цікавы пошук прызначэння, паклікання. Колькі змяняецца спраў, за якія бярэцца, а іх шэрагі ўсё доўжацца, дапаўняюцца новым. І ў нашым часе гэта бясконы шлях.

«Але не ўсё, не ўсё згарае... Я азіраюся назад і бачу за сабой тых, хто мяне любіць». Беларуская пісьменніца, журналістка і прыклад для не адной генерацыі тых, хто хацеў навучыцца пісаць, Людміла Рублеўская прапанавала аўтабіяграфічны рэфлексію «Дыханне популя». Тут вельмі кранальныя ўспаміны аўтара, дзе час будзе зразумелы, нават калі ў адным з кароткіх тэкстаў вы не знайдзеце ні адной даты. У кожнай мініяцюры, здаецца, знаходзіцца нешта такое, што можна пакласці ў капсулу часу і пахаваць на дзясяткі ці сотні гадоў (крыльца матылька, альбом з маркамі, жаклівыя аплаленыя шкельцы, прамакаткі, туфлікі-лодачкі...). Унікальныя, міфатворныя сямейныя гісторыі выклікаюць усмешку, як аповед пра дзеда Мікіту-фальшываманетчыка: «У сям'і ёсць легенда, што яго ўзялі ў адмысловыя сакрэтныя майстэрні і ён далей жыў пад чужым прозвішчам» («Падробленыя грошы»).

На жаль, ёсць і прыватныя, але падобныя да тысяч і тысяч на Беларусі гісторыі — жаклівых гісторыі вайны, вязняў, гісторыі пакутных, стратных, поўных роспачы.

Тым не менш гэта тэксты пра моц, пра трываласць, пра падтрымку, пра жаданне жыць. І, галоўнае, пра памяць. Пра тое, што без мінулага, без тых, хто быў перад намі, не бывае нас.

«Кожнаму ягоны крыж здаецца самым цяжкім. І кожны мае рацыю». Максім Хацкевіч піша пра асобныя дні і станы чалавека, які стаў Паэтам. Ёсць штосьці камічнае ў паводзінах героя, але чаму так балюча за ім назіраць? Аўтар корміць свайго Паэта пельменямі з мікрахвалёўкі. Быццам гэты «мастак слова» не павінен весці звычайнага жыцця, мець будзённыя спраў, а змушаны сваім пакліканнем забыцца на клопат пра сябе, толькі нараджаць радкі, чакаць, калі яны прыйдуць.

«Нельга перадаць словамі, што з табой адбываецца, калі ты бачыш прамую лінію на маніторы». Чытаю чарговы твор Паліны Корневай «Снег і попель» у падзагалюку — «Словездз пацыента». І тут таксама прысутнічае аўтабіяграфічны складнік, праглядаецца і жаданне «спавядацца» самай пісьменніцы ў перапынках паміж уключанымі маналагамі безнадзейна хворага мужчыны. У апавяданні лірычная гераіня ўвесь час праводзіць думку аб тым, што перад хворобам ўсе роўныя, нават калі раней былі ў кагосьці больш моцныя стартавыя пазіцыі. Заўважае, што яе суразмоўца — малады яшчэ і моцны мужчына, аднак і боль фізічны, і душэўны, асабліва

пачуццё віны, адкрываюць яго з іншага боку — слабым і безбаронным, адкрытым і эмацыянальным.

Паэзія

У нізцы Алены Шатурынай, напэўна, праглядаецца яе прафесійны бэкграўнд — у вершах пра вечнае і часовае, у тым, што завецца філасофскай лірыкай і мае на мэце ўздымаць адвечныя пытанні. Бачыцца адметнай псіхалагічнай інтымная лірыка, якая раскрывае складанасці чалавечага ўзаемадзеяння, складанасці існавання ва ўзаемазалежнасці.

Калі прачытала нізку вершаў Паліны Дваранскай, адчула, наколькі каштоўны ўласны досвед для маладой паэтэсы. Цікава спалучаецца ў светапоглядзе лірычнай гераіні рацыянальнае з міфалагічным. У паэзіі аўтаркі адчуваецца пэўны фаталізм. Вельмі кранальны верш «***Бабуля заўсёды казалася...» таксама са зваротам да мінулага:

*А цяпер, калі няма сіл,
Іду спаць і прашу прабачэння
У Анёлаў, якія, імаверна,
спатыкнуцца і упадуць...*

Лірыка любоўная прыблізна роўная лірыцы расстання ў Андрэя Дарожкіна. Можна, і напэўна не бывае шчаслівага канца. І ці бывае шчасце? А жыццё проста павінна быць выносным, зразумелым, такім, якое можна кантраляваць? Гэтага малады паэт не дэкларуе, наадварот, падкрэслівае, што выпадковага шмат, у гэтым і будзе выбар:

*Жыццё пранануе нямаля спатканняў,
ты іх не пазбегнеш дапуль, як жывеш.
Адказы шукай паміж іншых пытанняў:
што звакал прымаеш і што аддаеш?*
(«На працягу ўсяго жыцця»)

Паэтэса з Кобрына Наталлі Кандрашук звяртаецца да тэм уласнага паклікання і шляху, гартавання душы, да сваёй малой радзімы, сям'і, прысвечанае верш маці. Аўтар смела гаворыць аб каханні, расстанні, што, верагодна, прынесла шмат болю:

*Сон бачу я: ты ў ім заўжыў смеяшся,
Кранаюць вусны кропелькі дажджу...
Ды толькі я больш не твая нявеста,
Услед табе з надзеяй не гляджу.*
(«Бачу сон»)

Падборка вершаў Міхася Башлакова «Плыві, мой човен...» спрэс прасякнута светлым сумам па мінулых гадах. Родныя вобразы, Палесце, вясёлыя песні дзяўчат, карціны з маленства і юнацтва, матуля, сям'я... Амаль у кожным вершы будзе пыталыны сказ пра тое, як вярнуць даўно страчанае. Аўтар ва ўспамінах быццам намагаецца вынайсці тую машыну часу, якая б змагла ўсё вярнуць. Але таго пакуль нельга зрабіць, таму, відаць, гучаць напрыканцы нізкі радкі:

*Што ўспамінаць пра тое, што было?...
Яно за мора птушкаю зляцела.
І ўсе слявы даўно ўжо замяло,
Нібы шляхі за вёскай, снегам белым...
[...]
Патрэбна жыць сягонняцім святлом,
Без горычкі і даўкае самоты.
Плыві, мой човен, хвалі рэж вяслом...
Дні поўняцца, як сонечныя соты...*

(«***Што ўспамінаць пра тое, што было?...»)

Рубрыкі

«Тады я яшчэ не ведаў, што іду на апошнюю сустрэчу з сябрам», — кажа Алякс Бараноўскі ў прадмове да апошняга інтэрв'ю з Міколам Мятліцкім. Асоба пісьменніка і рэдактара прысвечаны і матэрыялы Уладзіміра Мазго і Віктара Шніпа. Ірэна Мятліцкая падрыхтавала для рубрыкі асабліва нізку вершаў мужа 2021 года, упрыгожыўшы яе фотадымкамі з сямейнага архіва. Вось кранальныя радкі, з якіх пачынаецца памятная публікацыя:

*Жыву пад сценамі храма
І чую штотаранак званы,
Бы гукаў таемная гама
З глыбокай плыве даўніны.*

*І храм малады Усявяцікі,
Прытулак айчынних бед,
Мне кажа, які ён вар'яцікі,
Трагедыі паўночкі, свет.*

22.08.2021

(«***Жыву пад сценамі храма»)

У рубрыцы «Да свята» Ігар Запрудскі падрыхтаваў народнае апавяданне «Дзяўчына, або Што на свеце ўсяго мілей?», запісанае фалькларыстам Аляксандрам Сержпутоўскім ад старога дзеда Савіцкага з вёскі Бохава на Случчыне.

«Дзіце сюды, цётка Ванда, падчытае аўтарскі адбітак «Сымона-музыкі»». Старонкі «Музейнай гасцёўні» чарговы раз напаўняе навуковец, кандыдат філалагічных навук Мікола Трус. Артыкул грунтуецца на матэрыялах, прысвечаных Ядвігіну Ш. (Антону Лявіцкаму) і яго найбліжэйшаму атачэнню, у прыватнасці дачцэ пісьменніка Вандзе Лёсці (1895—1968).

«Ён шукае аргументы, каб можна было смела выкласці свае ўласныя думкі, разлічваючы не толькі на ўвагу, але і на паразумненне». У «Люстэрку лёсу» Алякс Карлюкевіч пранануе ў перакладзе на беларускую мову фрагменты з кнігі Аляксандра Радзюка «Украпіны...».

«Старонка родная» бачыцца месцам для эсэістыкі і мемуарыстыкі, звязанай з Бацькаўшчынай і сям'ёй. Чытаем развагі Марыі Шымук «Трына на ледзішчы» і ўспаміны пра бацьку «Мікола Каралёвы» Зміцера Давідоўскага.

Звычайна рубрыка напрыканцы часопіса выступае пад тытулам «Вачыма маладых». Гэта дарагая сэрцу літаратурная рубрыка. Тут Лунейка распавядае аб кнізе з эпагажнай назвай «Інструкцыя па спакуюшні замужніх жанчын», своеасаблівай анталогіі мужчынскага апавядання найважнейшых пісьменнікаў сучаснасці — Навуму Гальпінровіча, Віктара Шніпа, Аляса Бадака, Аляса Бычкоўскага, Віктара Варанца, Аляса Кажудоба і іншых. Ангеліна Данцова напісала водгук на апавяданне Уладзіміра Аляхновіча «Першае каханне».

Рубрыкі, што змяшчаюцца па-за анансаваным зместам, такія, як «Любімыя кнігі майго юнацтва», «Дружаваныя выданні VS электронны носьбіт», «Мая першая публікацыя», дазваляюць пашырыць свае веды пра досвед аўтараў «Маладосці».

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

¹ Перакладзём як «Прага рэальнасці: Маніфест».

Таямніцы інстытуцкіх сцен

Беларуская журналістка, пісьменніца Вольга Смалыкова ў гэтым годзе дэбютавала з раманам для падлеткаў «Прыгоды Алхімыча», з якім удзельнічала ў Рэспубліканскім літаратурным стартапе LitUP. Кніга вяртае чытача ў Магілёў XIX стагоддзя ў звычайны для таго часу інстытут шляхетных дзяўчат, дзе адбываюцца неверагодныя гісторыі з удзелам алхімікаў, дэтэктываў і адной вельмі разумнай вароны. Але пра ўсё па парадку...

З самага пачатку здаецца, што назва кнігі «Прыгоды Алхімыча» зусім не адпавядае малюнку на вокладцы, на якім дзве дзяўчынкі ў вучнёўскай форме задумліва глядзяць удалачынь. Пра чым тут нейкі Алхімыч? А такую мянушку ў першы дзень навучання ў інстытуце дала будучай сяброўцы — Лізаветце Алхімовіч — «зорка» навучальнай установы Эсфір Кавалерчык.

Лізавету, дзяўчынку з вядомага дваранскага роду, альбо, як апісвае сябе сама гераіня, «малодшую прадстаўніцу дваранскага роду, 14 гадоў, без шкодных звычак, сапраўднага анёла», бацькі вырашылі адправіць на перавышаванне ў інстытут шляхетных дзяўчат, які меў добрую рэпутацыю па ўсёй імперыі. Юная асоба не абрадавалася такой перспектыве, таму што давадзецца расставіцца з сям'ёй, любімым сябрам Сенькам і свабодай, але спрачачца з бацькамі не стала. Будучая інстытутка ўжо зусім апусціла рукі, аднак яе хваляванне і далейшыя прыгоды раздзіліла верная варона з дзіўным імем Царэўна Лебедзь (хаця хто ведае, якія ёсць звычайныя імёны для варон). Сенька з Лізай выратавалі птушку ад смерці і тая засталася з імі.

Пасля прыбыцця ў навучальную ўстанову на Лізавету абрынуўся шквал неверагодных падзей. Знайшлося месца лёгкаму дзіцячаму гумару, сапраўднаму сяброўству і таямніцам. Дзяўчынка

з'явілася ў інстытуце ў перыяд, калі кожнага — ад вучані малодшых класаў да настаўнікаў і дырэктара — хвалявала адно здарэнне: знікненне рубінавай феранькі, якая захоўвалася ў музеі ўстанова. Але такі агульны трывожны настрой не перашкаджае Лізаветце знайсці яркую і энергічную сяброўку — бабруйчанку, якая не магла пахваліцца дваранскім радаводам, Эсфір Кавалерчык. Дзяўчаты хутка сталі тым самым «школьным» дуэтам, якім адначасова захапляюцца і які недалюбліваюць. Разам яны дапамаглі сваёй аднакласніцы Ніне Вялічка, у якой засталася толькі цётка і даўгі бацькі, разгадалі дзіўную гісторыю знікнення рубінавай феранькі і паспрыялі добраму адпачынку выхавальцы ў санаторыі.

Кніга напоўнена яркімі і цікавымі персанажамі, з хваляваннямі і праблемамі якіх чытач знаёміцца па ходу аповеда. Акрамя галоўных гераінь — «Алхімыча» і Фіры, — аўтар раскрывае

характары строгай выхавальцы Ганны Францаўны Агарковай, якую вучанцы празвалі «сіняўкай» за жорсткі нораў; добраай дырэктаркі інстытута, якую ўсе называюць *Maman* і якая вельмі любіць тоўстага і нахабнага ката Шармана; спачатку хмурнага, а потым шчырага і ветлівага швейцара Кузьмы.

Пісьменніца раскрывае розныя бакі чалавечага жыцця, знаёміць юных чытачоў з бытам, звычаямі, праблемамі і марамі дзяўчат XIX стагоддзя. Гэта добрая адаптацыя гісторыі, з дапамогай якой дзеці могуць зацікавіцца мінулым сваёй краіны і ўсяго свету. Канешне, раман не прэтэндуе на гістарычную дакладнасць, але дапамагае атрымаць карысныя веды пра пэўны перыяд. Пісьменніца выкарыстоўвае незвычайныя апісанні для кожнага героя, надае ім асаблівы стыль і інтанацыі. Напрыклад, Эсфір Кавалерчык уражвае сваімі незвычайнымі выразамі не толькі чытача, але і саміх герояў кнігі. Нават паважана дырэктарка пераняла ад дзяўчынкі фразу «ні тпру, ні ну».

Выкарыстоўваючы своеасаблівы гумар і лёгкую манеру аповеда аўтар закранае важныя тэмы — адносіны з бацькамі і пацучэцкі ўласнай годнасці. Пра гэта, вядома, трэба размаўляць у дзіцячым ўзросце, калі так важна чуць добрыя словы пра свой розум і знешнасць, каб потым у падлеткаў фарміравалася здаровая самаацэнка.

Пісьменніца праз вобразы трох вучаніц інстытута паказвае, што можна быць розным: худым, тоўстым, з вяснушкамі і без, але ў любым выпадку з табой будучы сябраваць. Аўтар стварае атмасферу доверы і прыняцця, дзе 14-гадовыя дзяўчынкі дзеляцца сваімі хваляваннямі наконт адзнак, знешнасці і пацучэцкі. Ліза перажывае з-за яркіх вяснушак, Ніна Вялічка з-за худзіны. І толькі Эсфір Кавалерчык цалкам задаволена сабой. Бабруйчанка Фіра — добры прыклад сапраўднай любові да

сябе і свайго цела, без навязаных стандартаў прыгажосці. Калі сяброўкі жартавалі з яе прыхільнасці да прысмакаў, дзяўчынка парывалася так: «Я не в том возрасте, когда сохнут. Я в том возрасте, когда цветут». Хіба яна не мае рацыю?

Складаныя адносіны паміж бацькамі і падлеткамі — частая з'ява ў любы гістарычны перыяд. І ніхто не вінаваты, проста дзеці хутка становяцца дарослымі, а бацькі не могуць гэта прыняць. Раман расказвае пра складанасці адносін розных пакаленняў. Некаторыя з іх можна вырашыць, некаторыя не. У Лізаветы Алхімовіч добрыя адносіны са старэйшымі членамі сям'і, аднак у яе сябровак ёсць пэўныя цяжкасці. Заўсёды вясёлая і бойкая Фіра ніколі не расказвае пра сваю матулю, з якой яна амаль не бачылася з маленства. Маці ўпершыню наведла Эсфір у інстытуце, калі дзяўчынка амаль вырасла. Боль і крыўда назаўжды засталіся ў сэрцы «зоркі», але ў канцы рамана аўтар дае маленькую надзею, што калі-небудзь маці зможа вярнуць давер сваіх дзяцей. У Ніны Вялічка засталася толькі цётка. Бацька пакінуў шмат даўгоў, якія дачка вырашыла абавязкова вярнуць. Для гэтага яна ўзяла грошы ў багатай цёткі, але тая раззлавалася і разарвала ўсе сувязі з дзяўчынкай. Але звычайна сціплая і непрыкметная Ніна не пакінула сваю ідэю абараніць гонар бацькі. Яна прайшла складаны шлях і засведчыла, што варта свайго арыстакратычнага і высакароднага прозвішча.

Дзякуючы працы мастакоў Аляксандра і Анастасіі Дварэцкіх, кніга аздоблена якаснымі ілюстрацыямі, якія дапаўняюць раман, але не адцягваюць увагу ад сюжэта.

Вольга Смалыкова стварыла добрую гісторыю, якая паказвае сапраўднае жаноцае сяброўства са шчырасцю і даверам без меж.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА

Бяссмерце Андрэсена — у казках

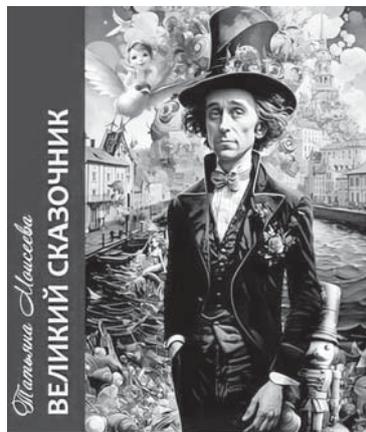
На казках знакамітага пісьменніка Ханса Крысціяна Андрэсена вырасла не адно пакаленне дзяцей з усяго свету. «Дзіюмывачка», «Русалачка», «Снежная каралева», «Крэсіва» — зусім невялікая частка багатай літаратурнай спадчыны, якую пакінуў нам знакаміты датчанин. Тацыяна Маісева ў сваёй кнізе «Вялікі казачнік» паспрабавала проста і даступна расказаць пра жыццёвы і творчы шлях пісьменніка, творы якога і сёння любяць дзеці і дарослыя па ўсім свеце.

Дзякуючы плённай працы мастака Алега Грубіна і пісьменніцы Тацыяны Маісевай свет бабачыла яркая і цікавая гісторыя жыцця Ханса Крысціяна Андрэсена. Кніга невялікая па аб'ёме, але выдатна адлюстроўвае характар знакамітага казачніка праз якасныя ілюстрацыі і вобразныя сродкі. У анаталыі адзначана, што твор падыходзіць для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту, аднак з гэтым можна паспрачацца. Апавяданне вядзецца таксама ў форме казкі, што больш зацікавіць дзяцей пачатковых класаў. Мэта кнігі не ў тым, каб сабраць дакладныя звесткі пра жыццё пісьменніка (для гэтага ёсць маштабныя навуковыя работы і даследаванні), а ў тым, каб пазнаёміць маленькіх чытачоў з біяграфіяй знакамітага аўтара і гісторыяй стварэння вядомых казак, якія дзеці так любяць слухаць перад сном.

Кніга складаецца з 19 частак, кожная расказвае пра пэўны перыяд жыцця творцы. Спачатку знаёміцца з маленькім Хансам, які любіў прыдумваць розныя чароўныя гісторыі і дзіліцца імі

з блізкімі: бацькамі, суседзямі і нават катом. Сюжэты хлопчык браў амаль з паветра, у яго фантазіях усе прадметы, жывёлы, прыродныя з'явы маглі размаўляць і адчуваць так, як людзі. Часта Ханс перажываў, што не разумее мову птушак і насякомых, бо яны шмат вандруюць і могуць расказаць хлопцу мноства цікавых гісторыяў. Андрэсен нарадзіўся ў беднай сям'і звычайных краўцоў, аднак бацькі падтрымлівалі рамантычны і лёгкі характар сына і часам самі расказвалі мясцовыя казкі і легенды. Нават млынар, які даўно сябраваў з Андрэсенам, падхопіў фантазію Ханса і дадаваў свае дэталі. Так упершыню хлопчык даведаўся пра міфічных істот — русалак, якія пазней стануць галоўнымі героямі яго аднайменнай казкі.

Дзіцтва хлопчыка скончылася рана, у 11 гадоў, калі памёр бацька і яны з маці былі вымушаны шукаць сродкі для існавання. Але і ў гэты складаны перыяд Ханс Крысціян Андрэсен не адмовіўся ад сваёй мары стаць драматургам і пісьменнікам. Лёс спачатку жорстка абыходзіўся з таленавітым

юнаком, але дзякуючы ўпартасці і веры Андрэсен змог прыцягнуць увагу да сваёй творчасці ўсіх сталічных жыхароў: ад беднякоў да самых уплывовых дамоў Даніі.

Нягледзячы на тое, што сёння мы ведаем Андрэсена як таленавітага казачніка, пачаў ён свой творчы шлях з фантастычнай аповесці «Шпацыр ад Хольмен-канала да ўсходняга мыса вострава Амагер» і п'есы «Каханне на Мікалаеўскай вежы, ці Што каза партер», аднак знакамітым яго зрабіў раман «Імправізатар», які ён напісаў пасля падарожжа па Італіі.

Казкі пачаў пісаць пазней, хаця прыдумваў іх з дзіцтва. Перамелівы лёс зноў умяшаўся ў творчасць пісьменніка, і ў яго жыцці з'явіўся маленькі хлопчык з беднай сям'і. Ханс Крысціян Андрэсен часта расказваў яму казкі, якія прыдумваў на ходу. Гэта стала вельмі важным штуршком, з-за якога пісьменнік прыягнуў ствараць казкі для дзяцей. Менавіта гэтыя творы праславілі Андрэсена далёка за межамі яго радзімы і захавалі яго імя ў літаратуры да нашых дзён. Як казаў сучаснік пісьменніка, якога ў сваёй кнізе працягвала Тацыяна Маісева, «дзякуючы «Імправізатару» ты стаў знакамітым, а казкі зробіць цябе бессмяротным».

Кнігу «Вялікі казачнік» можна выкарыстоўваць і для пазакласных мерапрыемстваў. Яркія і якасныя малюны дапамагаюць лепш запомніць сюжэт і паглыбіцца ў атмасферу аповеда. Тацыяна Маісева выкарыстоўвае шмат вобразных сродкаў, быццам сама піша казку пра Ханса Крысціяна Андрэсена. Такая форма спрыяе лепшаму ўспрымання дзеямі біяграфічных звестак. Падобным выданнем будзе зручна карыстацца настаўнікам, каб даступна і зямальна расказаць вучням неабходны матэрыял. Было б добра, калі б Тацыяна Маісева працягнула перапрацаўваць біяграфію дзіцячых пісьменнікаў і стварыла серыю кніг, якія дапамаглі б маленькім чытачам паглыбіцца ў жыццё і творчасць любімых аўтараў.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА

Казімір КАМЕЙША

Падман зроку

Цягнік мой чакае даўно.
Хутчэй яму дайце разгону!
І вось, нібы кадры кіно,
Пабеглі, мільгаюць вагоны.

— Ды гэта не твой цягнік, —
З мяне праваднік пасмяяўся.
Ён толькі твайго — даўнік,
Ну, як жа ты не здагадаўся?!

— Ты чуеш, не твой, не той! —
Выстуквала коламі рэха.
Да станцыі канцавой
Яшчэ табе ехаць ды ехаць...

А мой і стаіць, як стаяў,
Маўчыць і вагон мой пярэдні.
Цяпер зразумеў толькі я:
Паехаў цягнік суседні.

Ён побач з маім стаяў,
Глядзеў праз акно ў мае вочы.

Пакуль мітусіўся я —
Ён знік недзе ў чэраве ночы.

Гукаў я дарма наўздагон,
Я нават яму пазаздросціў.
Як сеў я ў чужы вагон?
Тут, мабыць, наблытана штосьці?

— Тут нават загадкі няма, —
Мне сам праваднік патлумачыў.
Тут проста ўсё — зроку падман —
І ты яго зараз пабачыў!

Я нават паверыць не мог
Здагадцы тае нечаканай.
Хоць колькі я ведаў дарог,
Было ў іх і столькі падману.

Прамыццця і знікне цягнік.
Што страціў — таго не дагоніш.
Не сам я, а нейкі даўнік
Крычаў мне з чужога вагона.

Цягжэ, цішэ мой крок,
Адольвае далечы змога.
Падманвае, ведаю, зрок,
Ды хлусіць навошта дарога?..

Ян Скрыган

Як жа густа цягэ размова,
Там, дзе гутарыць мудрасць сама.
«Сма-ка-а-та!» —
Скрыгановае слова.
Ах, які ў яго водар і смак.

Хоць і проста ўсё так, але важка.
Нават так і дарога лягла.
І ў закрутцы дарожнае пляшкі
Сэрцу хопіць надоўга цяпла.

І была мне вярста тая ўрокам,
І не меў я ў каго запытаць,

Колькі трэба і слыху, і зроку,
Каб маўчанне яго прачытаць.

Лета выспела неспадзявана
У духмяністым змане паляя
Чорнай ягадай, жменяй глінянай
Нас вітаў як Наваградка Ян.

Нешта кажацца сёння не тое,
Збытаў час усе карты свае.
Столькі з пушчы святога настою
Нават мілае слова дае.

«Сма-ка-а-та!» — разгаданае рэхам,
Падхапіла ўсё пушча сама.
Так бы ехаў праз вечнасць і ехаў,
Ды ў дароги вяртання няма.

Скрыпка і стрэльба

Памяці Франца Ціхановіча

Скрыпка й стрэльба побач на сцяне
Пры акне музейна спачывалі.
Іх не бралі ў рукі, як даўней,
Хоць ад воч нікуды не хавалі.

Скрыпка — як вялікая пчала,
Што часы найлепшыя праспала,
Састарэла, глухунуць пачала,
На акно глядзела нават мала.

Стрэльба — як нямы разлом крыла,
Рулямі два цені ў кут кідала.
Састарэла, слепунуць пачала
І страляць даўно ўжо не жадала.

Скрыпка й стрэльба пры акне адным,
Сумна паглядаючы на сены,
Так яны маўкліва і віселі,
Покуль стрэл не грывнуў са сцяны.

Нават здрыганулася сцяна,
І трывожна струны загучалі.

Стрэльнула не стрэльба, а струна
Грымнула ад доўгага маўчання.

Нават заіскрылася ўваччу.
Скрыпнула маснічнай падлога.
Хто меў слых — той музыку пачуў,
Хто меў страх — адразу учуў трывогу.

Мудрасці і гэтакі не забыць:
У жалезе, камені і дрэве,
Там, дзе ціша непрабудна спіць,
Там і крык да часу чыйсьці дрэмле.

Нешта ёсць загадкавае ў тым.
Жыў не так, магчыма, як хацеў я,
А шкада, не прыручыў пачальца,
І крыло кудысьці адляцела.

* * *

Няма на свеце мілей нічога,
Як гэты ясны палёў прастор.
Праз сіні лубін бяжыць дарога,
Каб захінуцца ў зялёны бор.

У сінім тоне наветра тоне
І птушкі ранішняе крыло.
Не напракайце вясну за тое,
Што мала яснага ў ёй было.

У кветках сонца прачнецца рана.
Глядзіся ў кветкі, мой ранні гасць:
У зрэнках кветак няма падману,
Які ў лустэраках дзявочых ёсць.

Вясна сваё і аддасць, і возьме,
Як уласціва самой вясне.
Яна не фарбай — агнём дзівоным
Па вейках раныцы палысне.

Зайсці б нанова з канца другога,
О, як аддзячыў бы ты вярсець.
Але не хоча тако дарога,
Чаго, наўны, ты сам хацеў...

Вольга ЛЮБАШЫНА

У дзяцінства, у казку...

Дакрануся далонню да галіначкі клёна,
Прыхінуся шчакою да магутнага дуба...
Кіну позірк навокал, усміхнуся ўлюбёна.
Тут усё мне знаёма, тут усё мне так любя.

У дрывунай дуброве пахаваліся страхі.
Вецер рэхам разносіць звонкі шчэбет птушыны.

У вільготным наветры перамяшаны пахі:
Траў, зялёнай лістоты і пялёсткаў шыпыны...

У дзяцінства, у казку па лясной
сцежцы крочу.
Успаміны пляшчотна абдымаюць
мне плечы,
Сонца дорыць усмешку, пазіраючы ў вочы.
Са ічаслівым мінулым я іду на сустрэчу.

Сляды-малюнкi

Па слізкай дарозе мчацца машыны.
А ўздоўж, паабпал дарогі — малюнкi:
Ад ботаў сляды, след сабачы, птушыны...
І справа, і злева — нібыта карункi.

Ад сонейка гурбы крыху асядаюць,
Стаў рыхлым шарпак,
што здубеў на марозе.
Толькі вось неўзабаве малюнкi знікаюць,
І зноў калатуша на слізкай дарозе.

Начная замалёўка

І схавалася соннае сонца,
Далязягду змяніліся фарбы.
Час бяжыць, і, здаецца, бясконца
Ноч хавае чароўныя скарбы.

Узмацняе туман цемру ночы —
У палоне бары ды імшары.
Вецер соннай лістотай шапоча,
Спавіае ён зорачкі ў хмары.

У вільготным наветры лунае
Пах салодкі духмянага бэзу.
Ды салоўка нястомна спявае —
Запрашае сяброў на імпрэзу.

Марына МІХАЛЮК

Кліч

Зграя белая рэжа імглу,
Рассякае настоены зморк.
Рогам вогненным месяц мільгнуў.
Насцяржожаным стаў кожны крок.

Хто паклікаў, шынкуючы ноч,
Мітуслівыя крылы трымцець?
Ні душы, жменькі зорак апроч.
На ваду з неба іздзіцца медзь.

У птушыных грудзях трапяткіх
Цяжка дыхае прага жыцця,
За фіранкай маленнем успых,
Павяртаючы шлях з небіжыц,

Іх радзіма наклікала зноў.
Думкі тоіць маркотны прасцяг,
Стогне часам ад рэха званой...
Дома лепей, чым дзесьці ў гасцях!

Сумленне прамаўляе

Жыццё нам не заўсёды мякка сцэле,
Не пачастункі часам раздае...
Гаркотай адгукнецца пустазелле
Ад марнай справы, ды не аднае!

Нанізваюцца пацеркамі страты.
Жыцця каралі — на вітрыне дзён.
Іх ловіць чыйсьці позірк вінаваты,
Лёс раскрывае жалю парасон.

Не вытрасці, не скараніць, не знішчыць
Пякучы боль, атрутны для душы.
З артэры дыху кроў нявер'я свішча,
Сумленне ж прамаўляе: «Не грашы!»

Спасцігнуць таямніцы падарожжа,
Блуканні запыніць, ічэ пакуль дзень,
Зварот да Бога, веру, дапамога.
Ён знішчыць непазбежнай смерці цень.

* * *

Перадайце, крылатая,
мітуслівай ваколіцы:
Шчасце ёсць там, дзе кросенкі
тчэ зямелька мая!
Тут ласкавая раныца, асалодай —
зараначка,
Надвячорак чаромхавы лаічыць спеў
салаўя.

Край валошкавы, песенны,
Божай ласкай акрэслены!
Па-над Мухайцам песьцяцца вербалозы
пруды.
Палахлівымі знічкамі росы ў лузе
трапечуцца.
Пах мядова-рамонаквы зберагу назаўжды!

У кашулі вясклавай заўсміхаецца сонейка!
Шчасце ёсць несутыннае, дзе ўзышлі карані:
Ацалая і гушкае так шчымятва, узрушана,
Кволай птушачкай пярхае
на бацькоўскай раллі...

* * *

Не ахвярай жыцця я прыйшла на зямлю,
І не помслівым духам свядомасць гарыць.
Паднябесся краваючы, шчыра люблю,
Прага кліча на свеце пакыць!

Дакранаюся болю, трызнення людскіх,
Пыл атруты грахоўнай спадае на дол...
Не шаптаннем маркотным гукаю, успых.
Шлях рыхтуе прадрэчаю Боскі анёл.

Жахам січне пакутным знявачаны дух,
І туза існаваннем замяніць жыццё...
Без надзеі збаўлення свет быццам аглук
І шукае ў самоце граху забыць...

Не палюае болей той горкі палын,
А лістотай змярцвелай злятае з душы,
Бо імкнуся да Бога з сардэчным злыбін
І наказ паўтараю: «Ідзі, не грашы!»

Анатолий ЗЭКАЎ

Сёлета ў «ЗЭКавычак» юбілей: сроўна дзесяць гадоў таму на старонках «ЛіМ» з'явілася першая публікацыя з задуманага Анатолевым Зэкавым персанальнага цыкла кароткіх быльей. Сёння вашай увазе ўжо «ЗЭКавычкі-10».

Дзве Галкі

Кароў у вёсцы звычайна называлі па масці: чорная — Галка, белая — Белка, рабая — Рабка. Ну, яшчэ Зорка, Лыска і чамусьці дзявочымі імёнамі: Майка, Райка, Мілка, Зойка... Нашу клікалі Галкай. Маю сястру Галю таксама інакш не называлі. Яна і насамрэч у адрозненне ад нас з братам смуглявая была. Смуглянка-малдаванка, як у вядомай песні пра дзяўчыну, якая «збірала вінаград». Калі ж Галія падрастала, займела сям'ю і стала ўжо працаваць на фабрыцы штучнага футра ў Жлобіне, дзе яе называлі Галінай Мікалаеўнай, то некай па прыездзе ў бацькоўскі дом, калі сядзелі ды размаўлялі за сталом, ці то жартам, ці ўсур'ез яна як бы выказала сваю крыўду бацькам:

— Вы ж мне нават імя прыстойнага не далі. І карова Галка, і я Галка. Дзве Галкі ў адным двары. Цудоўна! — і засмялася.

Унук на службе

Мой унук Мікіта служыць цяпер у войску — пакуль у вучэбным цэнтры ў знакамітых Печах пад Барысавам. Там, дарэчы, пачыналі службу мой брат Пятро і сястрын сын Віталь.

Знаёмы, калі я скажаў яму пра ўнука, раптам утаропіўся ў мяне:

— А ты што, не мог яго адмацаць ад войска? У цябе ж такая сувязі!

Магчыма, мог бы. Нават некай заікнуўся пра гэта ўнуку. Але ён рашуча асек мяне:

— Дзед, і не думай, я пайдзі служыць — і за бацьку, якога не прызвалі на стале здароўя, і за цябе. Праўда, ты хоць, калі вучыўся ў Маскве, прайшоў вайсковыя зборы пад Каўнасам, нават з парашутам скакаў. А вась прадзед мой Коля служыў па-сапраўднаму — аж тры гады: на Сахаліне, Чукотцы і Курыльскіх астравах. Я памятаю, як ён распаўядаў пра гэта. Цікава! І якая далеч! А мы ж цяпер, як той жа прадзед казаў, у арміі — як дома на печы. Бацькі могуць у любы час наведаць. І ты, дзед, таксама. Болей мы да гэтай тэмы не вярталіся.

Вырасціла ці выхавала?

Пра жанчыну з дзецьмі, якая, застаўшыся па розных прычынах без мужа, кажучы, што яна адна **вырасціла, падняла** або, выкарыстоўваючы вясёлыя, **паставіла на ногі** малых. Рэдка гэтыя дзесловы змяняюць ці дапаўняюць дзеясловам **выхавала**. Насамрэч вырасціць, падняць, паставіць на ногі — гэта хутчэй накарміць, апраўць, абубць. Выхаваць жа — гэта даць адукацыю, укладзі ў іх душы найлепшыя чалавечыя якасці. Каб потым сама магла ганарыцца сваімі нашчадкамі і людзі нічога дрэннага пра іх не казалі.

ЗЭКавычкі-10

Кароткія былі

Аднак, на вялікі жаль, не заўсёды гэтыя паняцці суседнічаюць. Значыць, нешта ўсё ж упускала, штосьці своечасова не ўгледзела...

Пажар сярод вады

Не ведаю, гэта праўда ці чыясьці прыдумка, але мне на поўным сур'езе распаўядалі на Палесці.

Ранняя вясной, калі сышоў снег і разлілася Прыпяць, затапіўшы прыбярэжныя вёскі, пачалі эвакуіраваць жыхароў з дамоў, у якія зайшла вада.

А ў аднаго вяскоўца, як на бяду, на тую пару была ўчынена самагонка — самы час даводзіць брагу да ладу. Як быць, калі ў хаце вада па вокны?

Ды, як кажучы, голь на выдумку здатная. Усцягнуў мужчына самагонны апарат на гарышча хаты, а за ім — і бідон з брагай, распаліў печку-буржуйку і ажно павесялеў ад сваёй вынаходлівасці.

Глынуўшы шклянку першаку, яшчэ болей павесялеў, нават нейкую песню замармытаў — датуль, праўда, пакуль іскрына з печкі не выстраліла і агонь не заскакаў на гарышчы.

І вось увяці такую карціну: палаючы дом стаіць у вадзе, а патушыць нельга. Парадокс ды і толькі: пажарная не пад'едзе, а вёдрамі вады ўгару не наносіцца. Карацей, ні самагонкі, ні дома.

Вось такая сумная і адначасова, прабацьце, смешная гісторыя.

Ах, якая жанчына!

Трое мужчын ішлі па гарадской вуліцы. Раптам адзін з іх зацокаў языком:

— Хлопцы, паглядзіце, якая жанчына, якая жанчына! Вух!

Яго суразмоўнікі паглядзелі, але ніякай прыгажуні наперадзе не ўбачылі.

Перад ім, як качка, валохаляса тоўстая, ледзь не на паўтратуара, мажняя кабетка. Яны памкнуліся, выцягнуўшы галовы, вызірнуць з-за яе, але і там не ўбачылі нікога, хто б зачапіў вока.

Мужчыны паціснулі плячыма і ўтаропіліся ў сябра:

— Ну, дзе тая жанчына, дзе?

— Ды што вы галовамі круціце ўправа-ўлева? — аж разлаваўся сябар, захоплены не ўбачанай ім жанчынай. — Вунь жа яна перад вамі, — і паказаў на таўстуху.

Мужчыны ўсмешліва пераглянуліся. Яны тады яшчэ не ведалі, што іх напарнік аж млее ад жанчын менавіта такога складу.

На перапрацоўчы завод

Валодзька ўжо дзесяць гадоў як пенсіянер, а жонка і таго болей. Таму ўсё лета — лічы, з ранняй вясны і да снегу — яны праводзяць у вёсцы, у доме яго памерлых бацькоў, які дастаўся Валодзьку ў спадчыну. Градкі там у іх, добры загон бульбы. Восенню выкапаюць з жонкай, перабяруць, ссыплюць у мяхі пад завязку — і на Жлобін. І дзецім купляць не трэба, і самі ўсю зіму са сваёй бульбачкай.

— А дробную куды? — пацікавіўся некай сусед па пад'ездзе.

— Як куды? На перапрацоўчы завод, — хітра міргнуўшы вокам, адказаў Валодзька.

— Што, у Буду? — дзівіцца сусед.

— У якую Буду? На суседнюю вуліцу! Людцы-магазіншчыцы. За зіму яе свінні так перапрацоўваю маю дробную бульбачку, што вясной на сваім

трактарку цялежкі тры-чатыры гатовыя прадукцыі вывожу. І пад бульбу кладу не шкадууючы, і пад грады...

Скажы праўду

У рэдакцыю нехта прынёс літровую бутэльку спірту — пэўна, знаёмы міліцыянер з канфіскаванага ў некага (такое ўжо здаралася). Супрацоўнікі не маглі дацярпець да вечара і вырашылі прычасціцца падчас працоўнага дня. Але як, калі рэдактар на месцы? Зачыніцца ў кабінце? Ды раптам шэф уздумае зазірнуць. Вядома ж, падумае, чаму гэта ў працоўны час ніводнага з чатырох супрацоўнікаў адначасова няма на месцы.

Вырашылі піць не замыкаючыся на ключ. У шафе, дзе ў два рады стаялі тамы поўнага збору твораў Леніна, вынялі некалькі з задняга рада, паставілі туды бутэльку і сякую-такую закуску. Падыходзілі па чарзе і налівалі сабе. Запівалі з сіфона, што стаяў на шафе.

І вось настала чарга фотакарэспандэнта. Ён зрабіў усё, як і калегі дагэтуль. Ды толькі каўтануў і, трымаючы шклянку ў руцэ, не паспеў яшчэ вадой запіць, як дзверы раптам адчыніліся, і на парозе, нібыта здань, з'явіўся рэдактар.

— Што вы п'яце? — грозна запытаў з парога.

Гэта ўсё адбывалася на нашых вачах, але, як распаўядаў потым калега, ён да таго разгубіўся, што не знайшоў інашага адказу, як сказаць праўду — маўляў, на твары ж усё і так напісана. І заспеты зняпаку фотакар выдыхнуў:

— Прабацьце, спірт!

Рэдактар пахітаў галавой і ўсміхнуўся: — Ага, пілі б вы так спірт.

«Хочаш падмануць шэфа — скажы праўду», — жартавалі потым супрацоўнікі.

Дзе схаваны буталь?

Карней Піліпавіч, дзед маёй жонкі Зінаіды па бацькавай лініі, калі мы прыезджалі ў вёску, заходзячы да нас, бадай, яшчэ з парога як бы з крыўдай казаў:

— Во, унук, прыехаў, а чаму да мяне не паказаўся? Пасядзелі б, па чарачцы-другой узялі.

— Дзед, я не хачу піць, — аднекваўся я ад яго прапановы.

— І не трэба, — згаджаўся дзед. — Але ж баба ўсё адно бутэльку перад гасцем выставіць. А я тым часам прасачу, дзе яна, зараза, той буталь хавае, з якога налівае. Недзе ж стаіць.

Што ж, прыходзілася выручаць дзед.

«А на дарогу?»

Калі я працаваў у ЦК камсамола, то ад калег пачуў такую гісторыю. Быў у апарце інструктар, які, паехаўшы ў кандзіроўку ў раён, да абеду сядзеў (ці ляжаў) у сваім гасцінным нумары і ў райкаме з'яўляўся толькі пасля дзвюх гадзін дня. А там райкамаўцы везлі коўцоўку у нейкую гаспадарку, папярэдняе дамавіўшыся з сакратаром камсамольскай арганізацыі наконт шашлыкоў ці рыбнай юшкі. Не заязджаючы ў вёску, адразу рулілі ва ўказанае месца на рэчку ці ў домік паляўнічага. І такі сцэнарый не мяняўся ва ўсё дні яго камандзіроўкі. А доўжылася яна, як правіла, тыдзень. У дзень ад'езду пасядзелі ў рэстаране, падвезлі свайго гасця да вакзала, пасадзілі ў цягнік і, шчасліва, што нарэшце пазбавіліся, пачалі развітвацца. Раптам добра захмялелы інструктар страпануўся і ўтаропіўся ў спадарожнікаў, збянтэжыўшы іх адной-адзінай фразай: «А на дарогу?»

Згадаў жа я гэтую гісторыю, каб распавесці іншую. Некай Алесь Пісьмянкоў вырашыў пазнаёміць мяне са сваім добрым сябрам, паркетчыкам Лёнем. Пасядзелі, пагаманілі і, выпіўшы на развітанне па апошняй чарцы, пайшлі апрацацца. І тут я, згадаўшы таго камсамольскага дзеяча, прамовіў яго фразу, вядома ж, жартам: «А на дарогу?» Лёня зняйкавеў, замітусіўся:

— Ой, хлопцы, выбачайце. І як я заб'юся? Падрыхтаваў жа, ляжыць у зале. Во памяць.

Пабег і прынёс у пакеце.

Мы пачалі аднеквацца, казалі, што пажартавалі, згадалі, адкуль гэтая фраза, але Лёня настойліва піхаў насамрэч падрыхтаваную для нас бутэльку.

З таго часу я так нідзе ні з кім не жартую.

Галяшка са скідкай

У мясным адзеле невялікай крамы мужчына пільна ўглядаецца ў вітрыну і, пэўна, не знайшоўшы неабходнага яму прадукту, звяртаецца да прадаўшчыцы, кабеты гадоў пяцідзсяці:

— А галяшкі ў вас няма?

— Сёння не прывозілі. Магу толькі сваю прапанаваць. Свежанькая, — і, яўна фліртуючы, знарк паварочваецца бокам.

— І колькі яна каштуе? — падтрымлівае яе флірт пакупнік.

Жанчына не называе кошт, але падкрэслівае:

— Магу нават добрую скідку даць.

— О, не, калі са скідкай, то гэта ўжо не свежанькая.

Пэўна, пакрыўдзіўшыся, жанчына з нядаўняй гарэзніцы-веслуны імгненна пераўтвараецца ў хмурую цётку.

Насамрэч пакрыўдзіў. Але ж сама пачала...

Па-даросламу

Размаўляю з суседскім хлопцам, першакурснікам каледжа. Распытваю пра вучоў. А потым цікаўлюся:

— А дзяўчына ў цябе хоць ёсць?

— Ёсць, — адказвае.

— Ну, і як вы праводзіце час? Ходзіце ў кіно, на дыскатэку?

— Ды што вы, — усміхаецца хлопец. — У нас з ёй усё па-даросламу.

Сакратарка

З Міколам Чарняўскім, сваім будакашалёўскім земляком, я перазвоньваюся часцей, чым з кім іншым. То ён патэлефануе, то я. Абавязкова раскажам, хто дзе быў, каго бачыў, што чую.

Патэлефанаваў мне Мікола і 7 снежня. Але я адчуў, што нейкі не такі голас у майго земляка, як раней. Прыглушаны, невясёлы, адным словам.

— Ну, што ж, Толя, — глыбока ўздыхнуў Мікола, — застаўся я ўжо без сакратаркі. Няма больш маёй Іосіфаўны. Памерла ўчора.

Гэтага вестка агадомшыла. Гелена неаднойчы клікала мяне на драпікі, якія так нахваліваў Мікола. А я васьм так і не выбраўся. Усё адкладаў на пазней.

У сакратаркі Гелену Іосіфаўну запісаў некалі я, бо, калі тэлефанаваў Міколу на хатні тэлефон, трубку назьменна падымала яна, яго жонка.

— Гэта сакратарка Мікалая Мікалаевіча? — жартаваў я. — А шэф на месцы?

— Зараз, Толя, звязку, — уклочалася ў нашу жартоўную гульнію Гелена і клікала мужа.

Цяпер прыйдзецца звязвацца напраму.

Беларуская з хронікі творчага

Сённяшнія стасункі паміж пісьменніцкімі супольнасцямі не вельмі шырокія. Інтэрнэт, сацыяльныя сеткі выбудавалі нейкую, калі так можна сказаць, маргінальную лінію. Той сістэмнасці, паслядоўнасці, якая была дасягнута ў другой палове XX стагоддзя, ужо няма. Дарэчы, напрыканцы XX стагоддзя яна ж, сістэмнасць, пачала і разбурацца...

Дзякуючы старонкам «Хронікі літаратурнага жыцця (1966—1985)» (ці вядзе сёння якая навуковая структура такую хроніку ў дачыненні да першай чвэрці XXI стагоддзя?!), змешчанай у першай кнізе чацвёртага тома «Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя» (унікальнае выданне!), давайце паспрабуем прасачыць хаця б галоўныя падзеі ў камунікацыі беларускай літаратуры з усім светам.

1966 год. 25 студзеня ў Мінскім Акруговым ДOME афіцэраў праводзіцца літаратурны вечар да 100-годдзя з дня нараджэння Рамэна Ралана (1866—1944). На свяце, прысвечаным лаўрэату Нобелеўскай прэміі па літаратуры (1915), выступіў з дакладам Іван Мележ. А ўступнае слова прамовіў Пятрусь Броўка. Нагадаем, што яшчэ ў 1936—1937 гг. у Мінску па-беларуску выйшлі тры кнігі Рамэна Ралана. Сярод перакладчыкаў — Ян Скрыган.

Удзельнікі Дэкады беларускага мастацтва і літаратуры ва Узбекістане, 1966 г.

выйшла анталогія сучаснай беларускай паэзіі «Пудоўны край Беларусі». У 1982-м — кнігі Якуба Коласа і Янкі Купалы ў яго перакладах... Магчыма, яшчэ прыйдзе час — і будзе створана навуковая біяграфія Уолтэра Мэя. Яна павінна выйсці ў Беларусі!

9 верасня адбылося пасяджэнне ССП (Саюза савецкіх пісьменнікаў) БССР, на якім быў створаны Камітэт салідарнасці пісьменнікаў Беларусі з народам В'етнама. У 1955—1975 гадах ішла Другая Індокітайская вайна — узброены канфлікт у В'етнаме, Лаосе і Камбоджы. У гэтай вайне былі задзейнічаны 485 300 салдат і афіцэраў ЗША. Якраз 7 верасня Міністэрства абароны ЗША аб'явіла пра самы буйны з часоў Карэйскай вайны прызыў на вайсковую службу... У 1960—1980-я гады ў беларускай перыёдыцы з'явілася шмат публікацый твораў в'етнамскіх пісьменнікаў, выйшаў шэраг асобных кніг. У тым ліку і «Турэмны дзёнік». Хо Шы Міна ў перакладах Янкі Сіпакова.

6—12 кастрычніка прайшоў Тыздзень таджыцкай літаратуры ў Беларусі. З Таджыкістанам, таджыцкай літаратурай у 2008—2020 гг. таксама няблага складаліся адносіны і ў Саюза пісьменнікаў Беларусі, і ў Выдавецкага дома «Звязда». У Душанбэ ў гэты перыяд выйшлі на таджыцкай мове кнігі Юрыя Сапажкова, Алеся Бадака, Міколы Мятліцкага, Алеся Карлюкевіча і іншых паэтаў і празаікаў. Была выдадзена анталогія перакладаў з беларускай дзіцячай літаратуры на таджыцкай мове. Ёе перакладчыкам выступіў Салім Хатлани, які доўгі час працаваў у таджыцкім пасольстве ў Беларусі. А ў Мінску — кнігі Ато Хамдама і Леаніда Чыгрына. У Саюз пісьменнікаў Беларусі прынялі народнага пісьменніка Таджыкістана Ато Хамдама. У Мінску бываў старшыня Саюза пісьменнікаў Таджыкістана, перакладчык шэрагу п'ес Аляксея Дударова на таджыцкую мову Нізом Касім. Усе гэтыя і іншыя крокі беларуска-таджыцкага літаратурнага пабрацтва сталі магчымымі дзякуючы старанням асобных літаратараў: у Душанбэ — Ато Хамдама, у Мінску — Ірыны Качатковай, Алены Карлюкевіч.

У лістападзе 1966 года Прэзідыум Народнага Сходу Народнай Рэспублікі Балгарыі ўзнагародзіў Ніла Гілевіча ордэнам Кірыла і Мяфодзія I ступені за творчыя дзійсненні ў галіне перакладу балгарскай паэзіі на беларускую мову. Дзесяці кніг беларускіх пісьменнікаў пачыталі свет у Балгарыі. Уладзімір Караткевіч, Васіль Быкаў, Пімен Панчанка,

Янка Купала, Якуб Колас, Іван Шамякін... Імянаў не пералічыць! Што можна сказаць пра беларуска-балгарскія літаратурныя сувязі на сучасным этапе? Некаторы час назад у Балгарыі жыла і працавала пісьменніца і літаратуразнаўца Роза Станкевіч. Яна пражыла 27 гадоў у Беларусі, а пасля вярнула на радзіму. Яшчэ ў Мінску абараніла дысертцыю «Янка Купала ў Балгарыі». У Варне ў 2005 годзе надрукавала манаграфію «Янка Купала, Якуб Колас і Максім Багдановіч у Балгарыі»... Сёння прыкладаў такога апантангага служэння кампаратывістыцы, выдавочна, няшмат. Хаця цяпер у Балгарыі жыве і працуе беларуская пісьменніца і мастачка Ганна Ціханавіч-Ёрданавіч. Можна быць, і яна нешта зробіць для пайднання нашых нацыянальных літаратур.

Патэся Зульфія.

16—17 снежня ў Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР прайшла нарада па праблемах параўнальнага літаратуразнаўства, літаратурных сувязей. Мяркуючы па прозвішчах (Э. Георгіеў, М. Урублеўскі, В. Вавера...), прынялі ўдзел і замежныя навукоўцы ці літаратары. Згадка пра гэтую нараду падводзіць да думкі, што рэсурсным цэнтрам па развіцці новага этапу міжнародных літаратурных сувязей мог бы стаць Інстытут літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі... Будзем на гэта спадзявацца.

Такім быў 1966 год у беларускай літаратуры з пункту гледжання міжнародных, міжнацыянальных адносін беларускага

прыгожага пісьменства... Праўда, інфармацыя ў «Хроніцы...» усё ж даволі сціплая, кантакты, зразумела, былі шмат шырэйшыя. Іншая справа, што не ўсё навідавоку аказалася... Ды і задача стваральнікаў «Хронікі...», зразумела, была іншая — паказаць агульныя рысы літаратурнага працэсу, вылучыць нешта найбольш знакавае, актуальнае. Тут заўсёды важную ролю іграюць медыя. Не напісалі ў «ЛіМ», напрыклад, пра тую ці іншую паездку, пра тое ці іншае выданне твораў беларускага пісьменніка за межамі роднай Беларусі — ужо як быццам (на крайні выпадак — для тых, хто будзе па «Хроніцы...») выучаць літаратурны працэс і не было падзеі. Зразумела, што шматбалючымі, багатымі і ў 1966 годзе былі стасункі з Расіяй, рускімі пісьменнікамі, расійскімі выдавецтвамі, нацыянальнымі літаратурамі Расійскай Федэрацыі... Гэтую тэму «Хроніка...» абмянае. Відаць, не наўмысна...

Літаратурныя сувязі, пранікненне ў інашанацыянальны свет у значнай ступені залежаць ад індывідуальнай актывнасці твораўцаў... Як прыклад у дачыненні да нашай тэмы — кантакты Рыгора Барадулліна ў тым самым 1966 годзе з пісьменнікамі іншых краін і іншых рэспублік СССР. 27 студзеня паэт завяршае пераклад вершаў узбекскага паэта Зюльфі (1915—1996). Відаць, для кнігі «Лірыка», якая выйдзе ў Мінску ў 1967-м. І лаканічныя запісы ў барадулінскім дзёніку за 1966 год: «10 лютага. Узбекі... 15 лютага. Здаць Вяцінскому ўзбекаў...» І далей: «5 сакавіка... Прыезд Стуллана...» І да 9 сакавіка — другая згадка пра Стуллана... Еранім Стуллан (1931—1981) — латышскі паэт, празаік, публіцыст. У тым жа сакавіку Рыгор Іванавіч пазнае гасцяванне ў Мінску і іншых пісьменнікаў — з Латвіі і Чэхаславакіі. У маі беларускі паэт лясціў у Рыгу. У чэрвені Барадулліна ізноў у Латвію. На старонках запісаў з 1966 г. — згадкі Барадулліна пра рускіх паэтаў Яраслава Смелякова, Міхаіла Хадзіна, празаіка і драматурга Барыса Дзьякава, армянскага пісьменніка Вардгеса Петрасяна, балгарскага паэта і перакладчыка Найдэна Вылчавы...

1967 год. З «Хронікі...» Як паведамляе «ЛіМ» 28 сакавіка, адбыўся вечар, прысвечаны 125-годдзю з дня смерці Стэндаля, французскага пісьменніка. 4 ліпеня «ЛіМ» друкуе артыкул І. Сцяпуніна «Перапіска П. Шэйна з рускімі пісьменнікамі». Павел Васільевіч Шэйн (1826—1900) — рускі і беларускі этнограф, лінгвіст, фалькларыст. Нарадзіўся ў Магілёве. У Маскве пазнаёміўся з рускім крытыкам Сцяпанам Шавыровым, публіцыстам і паэтам Канстанцінам Аксаковым, паэтам і мастаком Аляксеем Хмяковым.

Вось, здаецца, і «ўвесь» «міжнародны» год беларускай літаратуры... А, між тым, у Маскве і ў рэспубліках СССР выходзіць кнігі беларускіх пісьменнікаў у перакладзе на рускую і іншыя мовы, здзяйснююцца замежныя творчыя паездкі, у Мінск наведваюцца літаратары з іншых краін...

Хаця... Часопіс «Полымя» ў лютаўскім нумары за 1967 год паведамляе: «Наядуна Дзёржывіч Мангольскай Народнай Рэспублікі ва Улан-Батары выпушціла ў свет зборнік вершаў паэтаў нашай рэспублікі «Букет беларускіх красак», у які таксама ўключаны шырокавядомыя вершы А. Куляшова». Магчыма, гэтак шматзначнае «наядуна» адносіцца і да 1966-га... У 1967 годзе падборкі твораў беларускіх паэтаў выходзіць у маскоўскіх часопісах «Знамя», «Новый мир». «Літаратурная газета» да Дзён

Выданне ў перакладзе Янкі Сіпакова.

17—26 красавіка праводзіцца Дэкада беларускага мастацтва і літаратуры ва Узбекістане. Урачыстае адкрыццё прайшло ў ташкенцкім Палацы мастацтва. Газета «Літаратура і мастацтва» надрукавала артыкул Аляксея Кулакоўскага «Ташкенцкія сустрэчы». Дарэчы, 26 красавіка ў Ташкенце адбыўся землятрус... Якраз з Узбекістанам і сёння складваюцца неаблагія адносіны. У апошнія гады ў Ташкенце павявалі пісьменнікі Аляксей Карлюкевіч, Алена Стэльмак, Зіновій Прыгодзіч, Іна Фралова, Іван Саверчанка. Беларусь наведвалі Сіражыддзін Саід, Мікалай Ільін, Рысалаг Хайдарова і іншыя ўзбекскія літаратары. У 2023 годзе ў Мінску былі праведзены Дні ўзбекскай літаратуры. У Ташкенце выйшла кніга твораў Якуба Коласа на ўзбекскай мове.

30 жніўня 1966 года ў Мінску ў клубе пісьменнікаў адбылася сустрэча з англійскім паэтам і перакладчыкам Уолтэрам Мэем (1912—2006). Ён з'яўляецца перакладчыкам амаль 100 вершаў Янкі Купалы. У 1976 годзе ў яго перакладах

літаратура ў свеце: жыцця ў 1966—1985 гады

Міхаіл Хонінаў.

культуры і мастацтва Беларусі ў Маскве друкуе вершы П. Броўкі, Р. Барадудзіна, П. Панчанкі, У. Караткевіча, А. Куляшова ў перакладзе на рускую мову. Падборка твораў беларускіх празаікаў і паэтаў друкуецца ў чувашскім часопісе «Сідзя».

Трэба заўважыць, што ў 2020—2024 гг. у марыйскім часопісе «Ончыко» («Наперад») з года ў год змяшчаюцца пераклады беларускіх класікаў і сучасных літаратараў на марыйскую мову. З апошніх прыкладаў — публікацыя ў сакавіцкім нумары паэмы Янкі Купалы «Курган» у перакладзе Анатоля Ціміркаева. Разладжанасць сувязей, нягледзячы на высокі ўзровень інтэграцыйных адносін Беларусі і Расіі, Марый Эл у прыватнасці, відавочна, не дазваляе правесці аглядны беларуска-марыйскі літаратурных сувязей, наўрад ці гэты, купалаўскі, і іншыя факты ўлічаны ў айчыннай бібліяграфіі, магчыма, нават не ўлічаны ў «цэнтры» купалазнаўства — у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Ініцыятарам, арганізатарам адносінаў паміж беларускімі і марыйскімі творцамі на гэтым этапе выступае Юрый Салаўёў, які да нядаўняга часу кіраваў выдавецтвам у Яшкар-Але.

Снежанскі нумар «Полымя» за 1967 год друкуе ў перакладзе Аркадзя Куляшова паэму М. Ю. Лермантава «Мцыр». У 1967 год адзначаны сустрэчамі Рыгора Барадудзіна і рускага паэта Рыгора Куранова. У чэрвені 1967-га Рыгор Барадудзін наведвае Азербайджан — Баку. Удзельнічае ў сесіі Акадэміі навук Азербайджанскай ССР, прысвечанай 100-годдзю пісьменніка і грамадскага дзеяча Джаліла Мамедкулізада (1866—1932). У верасні Рыгор Іванавіч ізноў наведваецца ў Баку. І ў тым самым верасні Барадудзін — у Дагестане... Такія

паездкі прыносілі не толькі знаёмствы, але і багатыя ўражанні, у выніку якіх нараджаліся новыя вершы...

1968 год... Пад старшынствам Максіма Танка адбылося чарговае пасяджэнне беларускага юбілейнага камітэта па правядзенні стагоддзя з дня нараджэння А. М. Горкага. Максім Горкі першы з рускіх пісьменнікаў звярнуў увагу на творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа. Пераклаў на рускую мову верш Купалы «А хто там ідзе?», назваўшы гэты твор нацыянальным гімнам Беларусі. На беларускую мову твораў Максіма Горкага перакладзілі Тэрэза Гардзюкоўская, Кузьма Чорны, Максім Гарэцкі, Эдуард Самуйлёнак, Пятро Глебка, Кандрат Крапіва, Міхась Лынькоў, Аркадзь Куляшоў, Янка Брыль, Эдзі Агняцвет, Змітрок Астапенка, Сымон Баранавіч, Васіль Вітка, Юрка Гаўрук, Аляксей Зарыцкі, Мікола Лобан, Міхась Машара, Ян Скрыган, Тарас Хадкевіч, Уладзімір Хадька, Аляксей Якімовіч, Макар Паслядовіч. Відаць, усё ж і гэты доўгі пералік не зусім поўны. Выдадзена па-беларуску болей чым дзесяць кніг класіка рускай савецкай літаратуры. У Купалаўскім тэатры неаднойчы, пачынаючы з 1920 года, ставіліся п'есы М. Горкага «На дне», «Апошнія», «Зыкавы»...

6 сакавіка ў СП БССР прайшла сустрэча беларускіх пісьменнікаў з супрацоўнікамі ўсесаюзнага часопіса «Дружба народаў». Галоўны рэдактар Сяргей Баруздын пазнаёміў з планами выдання на 1968 год. У чэрвені 1968-га ў Ленінградзе прайшоў Тыздзень беларускай літаратуры. У Польшчы выйшаў раман Івана Мележа «Людзі на балое» ў перакладзе Э. Кабаца. 24 ліпеня ў Беларусі пачаліся Дні В'етнама. Над возерам Нарач гучалі вершы в'етнамскіх паэтаў. 20 верасня «ЛіМ» друкуе артыкул С. Касмава «Волат сусветнай літаратуры», прысвечаны 525-годдзю з дня нараджэння Алішэра Наваі. У гэтым жа нумары друкуецца «Газелі. Афарызмы» А. Наваі ў перакладзе Васіля Сёмухі. У лістападзе 1968 г. у рэспубліцы адзначаецца 150-годдзе з дня нараджэння класіка рускай літаратуры І. С. Тургенева. Юбілейнай даце прысвячаецца спецыяльны выпуск «ЛіМа». Ці выйдзе ў 2024 годзе спецыяльны нумары, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння Юрыя Бондарова, Уладзіміра Багамолава, Барыса Васільева?.. Вялікія рускія пісьменнікі ваеннага пакалення непарывуна звязаны сваёй творчасцю з Беларуссю, беларускімі пісьменнікамі, беларускімі чытачамі.

1969 год. 10 студзеня Савет па беларускай літаратуры Саюза пісьменнікаў СССР праводзіць пасяджэнне, прысвечанае 70-годдзю з дня нараджэння беларускай паэтэсы Канстанцыі Буіло,

чыя першая кніга — «Курганная кветка» — выйшла ў 1914 годзе. 11 лютага ў Мінску праходзіць вечар, прысвечаны 200-годдзю з дня нараджэння рускага байкапісца І. А. Крылова. На вечары выступілі паэты-сатырыкі Міхась Скрыпка, Станіслаў Шушкевіч, Эдуард Валасевіч. У сакавіку ў Гродне і Гродзенскай вобласці праходзіць Дні літоўскай літаратуры. Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі праводзіць вечар да 100-годдзя з дня нараджэння дацкага пісьменніка М. Нексе. З дакладам выступіла літаратуразнаўца Барыс Міцкевіч. Уступнае слова прамовіў Пятро Глебка. 17—23 ліпеня ў Беларусі праходзілі Дні польскай літаратуры. Госці пабывалі ў Мінску, Навагрудку, Баранавічах, Гродне, Хатыні. 29 жніўня ў СП БССР праходзіць пасяджэнне юбілейнай ка-

крытыкі, сацыёлага, гісторыкі, эканамісты з Беларусі, РСФСР, Украіны, Літвы, Латвіі. На пачатку верасня ў Беларусі гасцю польскі паэт, празаік, перакладчык Мацей Юзэф Канановіч, менавіта ён пераўвасобіў на польскую мову творы Янкі Брыля, Максіма Танка, Аркадзя Куляшова, Рыгора Семашкевіча і іншых беларускіх пісьменнікаў. Напрыканцы года ў Мінску выйшаў у перакладзе Эдзі Агняцвет «Маленькі прынц» Антуана дэ Сент-Экзюперы. У Маскве ў Цэнтральным доме літаратараў па ініцыятыве Савета па беларускай літаратуры адбылося абмеркаванне літаратурна-мастацкага часопіса «Малодосць». У дванацятым нумары «Полымя» — артыкул І. Баса «Палескія пісьмы А. Блока».

Па-за межамі «Хронікі...» засталіся выступленні беларускіх пісьменнікаў у маскоўскіх выданнях. У прыватнас-

Рамза Бабаджан, Максім Танк, Назір Сафарав, Уйюн, Хамід Гулям. Мінск, 1967 г.

місіі па святкаванні 200-годдзя з дня нараджэння І. П. Катлярэўскага. У гэтым жа годзе асобным выданнем выходзіць «Энеіда» І. Катлярэўскага ў перакладзе Аркадзя Куляшова.

З 19 лістапада да 1 снежня ў мінскім Палацы спорту праходзіць выстаўка кнігі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. У ліку таго, што выдадзена ў ГДР, на выстаўцы прадстаўлены зборнікі твораў Якуба Коласа, Янкі Купалы, Янкі Брыля, Васіля Быкава ў перакладзе на нямецкую мову.

«Хроніка...» абмінула такія падзеі, якія, несумненна, спрыялі развіццю міжнародных, міжнацыянальных узаемаадносін беларускай літаратуры, як выданне ў перакладзе А. Куляшова кнігі М. Лермантава «Выбраная паэзія». У 1969 годзе выйшла па-беларуску і кніга Г. Лангфэла «Спеў аб Гаявэце» ў перакладзе зноў жа Аркадзя Куляшова. У Элісце (Кальмыкія) пабачыў свет зборнік «Маці мая, Беларусь». На яго старонках па-калмыцку надрукаваны вершы Я. Коласа, П. Броўкі і іншых беларускіх мастакоў слова.

З «Хронікі...» за 1970 год. Ва ўкраінскім выдавецтве «Дніпро» выходзіць раман Івана Шамякіна «Снежныя зімы» ў перакладзе на ўкраінскую мову І. Кулініча.

У Мінску гасцю венгерская пісьменніца Шара Карып, рэдактар выдавецтва «Еўропа». У Беларусь прыехала з мэтай падрыхтоўкі да выдання анталогіі беларускай паэзіі і прозы на венгерскай мове. У СП БССР праходзіць міжрэспубліканская канферэнцыя «Савецкія рабочы і яго вобраз у нашай шматнацыянальнай літаратуры». Па ініцыятыве «Літаратурнай газеты» і СП БССР да ўдзелу ў рабоце канферэнцыі запрошаны пісьменнікі, літаратурныя

ці, «Літаратурная газета» надрукавала артыкул «Кто не знает дядю Стёпу?» Аркадзя Куляшова, напісаны ў сувязі з вылучэннем славутай трылогіі Сяргея Міхалкова на Ленінскую прэмію. Маскоўскае выдавецтва «Молодая гвардия» выдала анталогію паэзіі «В едином строю». Поруч з творами іншых пісьменнікаў змешчаны і вершы беларускіх паэтаў розных пакаленняў. У «Новом мире» — публікацыя паэмы Аркадзя Куляшова «Далеко до океана» ў перакладзе на рускую мову Навума Кісліка.

У 1970 годзе ў Мінску выйшла кніга калмыцкага паэта і беларускага партызана Міхаіла Хонінава «Хвоі і цюльпаны». А яшчэ — кніга перакладаў паэзіі Саламея Нярыса «Калі зямля прачынаецца...». У 1970 годзе выходзіць у Мінску і кніга вершаў грузінскага паэта Мірзы Гелавані «Клятвы».

Дарэмна абмінулі збіральнікі «Хронікі...» выступленні ў 1970 г. у друку Таццяны Кабржыцкай, Вячаслава Рагойшы, прысвечаныя беларуска-ўкраінскім літаратурным сувязям, публікацыі крытыка Віктара Каваленкі ў маскоўскіх выданнях «Дружба народаў» і «Вопросы литературы». У 1970 годзе ў Маскве на рускай мове выйшлі кнігі Паўла Кавалёва, Кастуся Кірэенкі, Алены Кобец-Філімонавай, Уладзіміра Корбана, іншых аўтараў. У Кіеве на ўкраінскай мове выходзіць ёмісты том паэзіі Аркадзя Куляшова «Выбранае».

У 1970 годзе ў перакладах на розныя мовы народаў СССР друкаваліся творы Якуба Коласа, Уладзіміра Корбана, Аляксея Коршака, Кандрата Крапівы...

Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота з адкрытых крыніц і фондаў БДАМЛМ
Працяг будзе

Пісьменнікі Узбекістана ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры. Мінск, 2023 г.

Крытэрыі прафесійнасці паводле Васіля Шаранговіча

Яшчэ з дзяцінства кожнаму павінна быць зразумелая сутнасць паняцця «кніжная графіка Беларусі»: яна дапамагае ўспрымаць літаратуру. Але калі вылучыць карцінку — атрымліваецца асобны маўклівы расповед, у якім сканцэнтраваны думкі, вобразы, настроі. Сярод мастакоў, чые творы даводзіліся ў юнацтве бачыць у кнігах — імя Васіля Шаранговіча. Нядзіўна: ён афармляў «Збор твораў М. Багдановіча», «Вершы» Якуба Коласа і «Паэмы» Янкі Купалы, якія былі ў нашай школьнай бібліятэцы. А яшчэ рабіў ілюстрацыі да кніг Максіма Гарэцкага, Змітрака Бядулі, Івана Навуменкі, Уладзіміра Караткевіча, Тараса Хадкевіча, іншых пісьменнікаў...

Фота з асабістага архіва Наталлі Шаранговіч.

Васіль Шаранговіч з вучнямі.

Сёлета Васілю Пятровічу Шаранговічу споўнілася 85, больш за два гады яго няма ў гэтым свеце. Але памяць пра народнага мастака Беларусі захоўваюць ўдзячныя чытачы кніг з яго ілюстрацыямі, гледчы, якія наведвалі выстаўкі, калегі, з якімі сябраваў і быў звязаны працай у творчым саюзе. І, безумоўна, вучні: Шаранговіч шмат гадоў узначальваў кафедру графікі ў Беларускай акадэміі мастацтва — і паўплываў на фарміраванне айчынных графічных школы. Пасля яго рэктарам у гэтай навучальнай установе. Але, нават будучы вельмі занятым, знаходзіў час на ўласную творчасць.

Яна розная — пражытыя гады накладвалі адбітак. Напрыклад, была ў мастака серыя, прысвечаная паэме Маякоўскага «Уладзімір Ільіч Ленін». І ёсць класічны партрэт Францыска Скарыны аўтарства Шаранговіча — ён спасцігаў Беларусь праз асобы, стараўся зрабіць адкрыццё для іншых. Ёсць малюнк і акарэлі, прысвечаныя роднай яму Мядзельшчыне. Ёсць і боль роднай зямлі. Серыя «Памяці вогненнага вёска» была нахнёна працтаннем кнігі Алеся Адамовіча, Янкі Брылі і Уладзіміра Калесніка. Работа над новай серыяй ішла няпроста...

Напэўна, таму, што Васілю Шаранговічу быў уласцівы перфекцыянізм, які выяўляўся ў творчасці. У яго захавалася мала падрыхтоўчых малюнкаў, адзначае дачка Наталля, вядомы мастацтвазнаўца: калі яму не падабалася ці лічыў, што нешта не атрымалася, то проста знішчаў гэта. Казаў: «Такога не павінна быць. Павінна быць так, каб чалавек прыйшоў — і ў яго завінела...» Серыя «Памяці вогненнага вёска» ствараў

цягам 10 гадоў. Рабіў тры аркушы, а потым спыняўся: таму што выказаўся, а далей трэба было падумаць. Наступныя тры работы атрымліваліся абсалютна іншыя. І так паступова з'явілася 9 аркушаў серыі, за якую атрымаў Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь.

Жорстка патрабуючы з сябе, напэўна, ён пакідаў для гісторыі цалкам вывераныя рэчы. Нездарма большасць яго знакавых работ знаходзіцца ў музеях. Напрыклад, вялікі цыкл, створаны паводле Адама Міцкевіча, мастак пакінуў у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Праілюстраваны паэму Міцкевіча, якая была выдадзена на трох мовах, Васіль Пятровіч атрымаў прапанову з Варшавы прадаць гэтыя творы. Але яго рашэнне было адназначным: «Усё маё мастацтва павінна застацца ў Беларусі!»

Іншыя айчыныя музеі таксама могуць пахваліца калекцыямі твораў Шаранговіча. Сяброўскія адносіны ядналі яго з літаратурнымі музеямі. Дзякуючы гэтаму, напрыклад, у фондах Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа захоўваецца 108 мастацкіх работ Васіля Шаранговіча: 10 ілюстрацый да вершаў Якуба Коласа і серыя ілюстрацый да паэмы «Новая зямля». «Ведаю, што Васіль Пятровіч з асаблівай любоўю ставіўся да творчасці Якуба Коласа, — кажа Васіліна Міцкевіч, галоўны захавальнік фонду гэтага музея. — Ён вельмі тонка адчуваў характэрна слова народнага Песняра, і тое, пра што пісаў Колас, было блізкае яго сэрцу. Напэўна, таму ў мастака атрымалася маляўніча, яскрава і рэалістычна перадаць тое, пра што казаў Якуб Колас. Нездарма ў кнізе «Новая зямля», якая была

выдадзена на трох мовах (беларускай, польскай і англійскай), выкарыстаны яго ілюстрацыі. І ў 2014 годзе выдадзена «Новая зямля» на беларускай мове — таксама з ілюстрацыямі Шаранговіча. Спадзяюся, што такія кнігі будуць перавыдавацца, бо знайсці іх сёння немагчыма. А я мару, што здарыцца момант, калі серыя ілюстрацый да «Новай зямлі», якая складаецца з 95 работ, будзе выстаўлена цалкам».

Неблагая калекцыя твораў Васіля Шаранговіча і ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Словы Купалы ён чуў з дзяцінства: маці ведала на памяць шмат вершаў і чытала іх сваім дзецям. А калі пайшоў у школу, яна неаднаразова прасіла яго чытаць кнігі менавіта Купалы. Дыпломная работа Васіля Пятровіча ў тэатральна-мастацкім інстытуце была прысвечана творчасці Купалы — стварыў ілюстрацыі значных паэм Песняра. Сямнаццаць ілюстрацый з гэтай серыі папоўнілі фонды ў 2021-м — гэта апошні дар Васіля Пятровіча музею. «Мастацкая «Купаліна» нашага музея самая багатая ў свеце: у фондах больш за 2000 работ, прысвечаных Янку Купалу, з іх 137 — творы Васіля Пятровіча Шаранговіча, — гаворыць галоўны захавальнік фонду Купалаўскага музея Надзея Саевіч. — Ён змог улавіць сутнасць творчасці Купалы. А ў цэнтры ілюстрацыі «А хто там ідзе?» сярод постацяў простых беларусаў, якія гатовы змагацца за ішчасце Айчыны, выяўлены бацька Васіля Пятровіча».

Асновай прафесіяналізму ён лічыў малюнак — гэта тое, па чым адзначаў іншых мастакоў. Сам любіў дасканаласць, быў прыкладным вучнем, згадваючы ў Мінскім дзяржаўным каледжы імя А. Глебава, які Васіль Шаранговіч скончыў як жывапісец. Графіка прыцягнула ўжо ў тэатральна-мастацкім інстытуце. Як мастак ён авалодаў усімі тэхнікамі графікі і вучыў іншых ствараць лінагравюру, літаграфію, ксілаграфію, афорт, працаваў у змешаных тэхніках і з акарэлію.

Прыклады ўсіх гэтых тэхнік пачаў наведвальнікі Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, дзе праходзіць вялікая выстаўка «Васіль Шаранговіч. Асоба. Мастак. Настаўнік». Акрамя яго знакамітых работ, частка экспазіцыі прадстаўляе вучняў Васіля Пятровіча, сярод якіх — вядомы выпускнікі Акадэміі мастацтваў Мікалай Селяшчук, Валерыі Славук, Віктар Александровіч, Уладзімір Вішнеўскі, Уладзімір Савіч... Іх шмат. Даводзілася выбіраць з адзінай мэтай: каб паказаць, наколькі рознымі ў творчасці могуць быць вучні аднаго настаўніка — па тэмах, па тэхніках графікі, якім аддаюць перавагу, альбо працуючы ў розных кірунках мастацтва. Варта паглядзець, каб упэўніцца: у Беларусі была, ёсць і будзе цудоўная школа графікі.

Традыцыя, якая пайшла ад Шаранговіча, — гэта дакладнае разуменне таго, што мастак павінен быць заўсёды прафесійны, чым бы ні займаўся. І дакладнае разуменне таго, што ён хоча сказаць.

Ларыса ЦІМОШЫК

Дзяжурны па красавіку

У Беларусі апошнім часам не так часта арганізуюцца выставачныя праекты, канцэпцыя якіх выклікае непадобную цікавасць гледачоў з самымі рознымі поглядамі на выяўленчае мастацтва, асабліва калі гаворка ідзе пра мастацкія дынастыі ці творчыя і сямейныя тандэмы. Звычайная практыка — стварэнне зборных выставак, дзе ў залежнасці ад умоў і магчымасцей пляцоўкі кожны аўтар прэзентуе створанае ў апошнія гады альбо згодна з тэматыкай. Па некалькі работ ад удзельніка — вось і цэльная выстаўка, творчая справаздача, якая сведчыць пра арыгінальнасць і майстэрства яе стваральнікаў.

Іншая справа — спроба разнастаіць мастацкі працэс. Гэтым заняліся галерэя «Арт-Фабрыка» і прадстаўнікі сям'і Шаппо, вядомыя ў Беларусі і за мяжой мастакі з адметным светапоглядам. *Shappo 24* — так называецца выставачны праект, у рамках якога ў галерэі з лютлага да лістапада праходзіць персанальныя выстаўкі Уладзіміра Шаппо і яго сям'і Аляксандра, Паўла і Антона. Першая з чатырох — экспазіцыя Паўла Шаппо *Obsession № 9* — ужо завяршыла сваю работу. Фінальную, а гэта будзе агульны сямейны праект *Anniversary*, у якім паўдзельнічае і Ксенія Шаппо, скульптар, дачка Уладзіміра Дзмітрыевіча, абяцаючы адкрыць 18 кастрычніка.

Красавік — месці Антона Шаппо. Нядаўна «Арт-Фабрыка» прэзентавала яго экспазіцыю *April guardian*. Жывапісец, скульптар, графік, дызайнер, майстар тату эксперыментуе з рознымі пады-

«Любовь» (з серыі «Стихи и»).

ходамі і тэхнікамі ў выяўленчым мастацтве, знаходзіць адметныя рашэнні, увасабляючы іх у розных напрамках творчасці. У новай экспазіцыі прадстаўлены работы з розных вядомых

цыклаў, а таксама творы з новых серыі... На адкрыцці выстаўкі *April guardian* у атачэнні сям'і, сяброў, аднадумцаў і аматараў творчасці Антон Шаппо адзначыў:

— Апроч іншага, гэтым разам я прадставіў тры новыя серыі. «Стихи и» — гэта скульптурныя рэльефы на тэму стыхі. Работы, аб'яднаныя назвай «Страшна прыгожа», прысвечаны Першай сусветнай вайне. Серыя *Five* знаёміць з любімымі пісьменнікамі, якія моцна на мяне паўплывалі. Вельмі рады прадставіць гэтыя творы гледачу.

Антон Шаппо, глумачальнік і каменатар розных культур свету ды іх адметнасцей, паўстае надзвычайным апаглядальнікам. У яго работах, пабудаваных на кантрастах, нават самых лаканічных, прасочваецца гісторыя, непаўторная і адначасова пазнавальная, абагульненая, вечная. Як здзіўляешся майстэрству значных пісьменнікаў валодаць словам, так захапляешся ўменнем гэтага мастака расказаць уласны сюжэт, вясці цікавае апавяданне, якое часам быццам працягваецца па-за межамі твора, самае простае — праз асабліваю стылізацыю рам. Хоць тых самых лексічных адзінак Антон Шаппо не цураецца. Так, работы серыі «Стихи и», пераклад назвы якой на беларускую мову страціць свой сэнс, змяшчаюць у сабе натхнёны радкі на

«Амаду» (з серыі «Five»).

англійскай мове. Нібыта лейтматыў усёй выстаўкі: *Let them write in blood, weave feuilltons of ridiculous truths — love will overcome everything, all material rules.*

— Антон Шаппо — унікальны творца, — адзначыла Дар'я Аўчыннікова, дырэктар галерэі «Арт-Фабрыка». — Раю гледачам не спяшацца і ўважліва разгледзець кожную работу. Гэта дазволіць адшукаць глыбінныя сэнсы, адчуць новыя эмоцыі, знайсці адказы на важныя пытанні.

Юўгенія ШЫЦЬКА

Час вярнуцца да сваіх герояў

У пачатку мая ў Беларусі адбудзецца прэм'ера новага ваеннага фільма «Час вярнуцца». Ён створаны на аснове рэальных падзей. Кансультантам выступіў вядомы беларускі гісторык Сяргей Трацяк.

«Гэта сапраўдны падарунак усяму беларускаму народу да 9 Мая і з нагоды 80-годдзя вызвалення нашай краіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Фільм атрымаўся цікавым, дынамічным, з добрым гукам і выдатнай іграй актэраў. Перакананы, што такая стужка вельмі патрэбны, бо служаць прыкладам патрыятычнага выхавання моладзі», — менавіта так прадставіў на перадпрэм'ерным паказе журналістам новую ваенна-гістарычную драму «Час вярнуцца» Юрый Аляксей, генеральны дырэктар Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм».

Ацаніў новую ваенную стужку і Ігар Марзалоў, старшыня Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры і навуцы Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу. Ігар Аляксандравіч адзначыў, што гэтае кіно мае вялікае значэнне для Беларусі, бо ў свеце няма аналагаў такога вялікага партызанскага руху, які існаваў у час Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі нашай краіны ва ўмовах акупацыі. У ім было задзейнічана больш

дарогу-«ляжнёўку». У чэрвені 1944 года партызаны атрымалі заданне — правесці разведку, каб мець дакладную інфармацыю пра стан нямецкай арміі і вызначыць слабыя месцы. Аднак ім літаральна дыхае ў спіну так званая ягдкаманда, якая знішчала на сваім шляху ўсіх, у тым ліку мірных жыхароў, старых і дзяцей, а на партызанаў вяла сапраўднае паліванне. Прагатыпамі галоўных герояў былі рэальныя людзі, байцы партызанскіх атрадаў і іх камандзіры, прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. Невыпадкова на постеры да фільма побач стаяць беларус, узбек і яўрэй. Наогул гэта не адзіная сімвалічная рэч: першы здымачны дзень — 23 чэрвеня мінулага года (у гэты дзень 80 гадоў таму і пачалася аперацыя «Баграціён»).

— Хацелася такім чынам падкрэсліць важнасць гэтай работы, — прызнаўся рэжысёр Іван Паўлаў. — Здавалася, нам дапамагала ўсё: надвор'е, людзі, прырода. Удалося зняць усё ў вызначаны тэрмін (мы завяршылі 1 верасня) і ніхто не пацягнуў, хаця былі вельмі складаныя эпізоды з начнымі здымкамі, выбухамі, стрэламі.

Іван Паўлаў дзяліўся сваімі ўражаннямі стаячы. Ён атлумачыў: інакш не можа раскаваць пра такое кіно — яно стваралася з пашанай да беларускіх партызан, іх подзвігі.

— Кожны беларус ведае, якім павінен быць ваенны фільм. Каб зрабіць нешта новае, мы перагледзелі ўсе свае нацыянальныя блокбастары, — распавядае Таццяна Кманава. — Нам было вельмі важна паказаць, як людзі штодня рабілі свой выбар. Галоўны герой — тыповы беларус. Ён не па сваёй волі апынуўся ў акупацыі. Наогул, гэта чалавек, якому па духу бліжэй будаўніцтва, мірнае жыццё. Але яму даводзіцца ваяваць. І ўсё ж у выніку ён прыме ўдзел у будаўніцтве той дарогі, якая і прывядзе да Перамогі.

Крышачку прыадкрыў заслону здымачнага працэсу кінааператар-пастапоўшчык Вячаслаў Дунаеў. Паводле яго слоў, вельмі ўважліва сачылі за тым, каб ніякія сучасныя аб'екты не трапілі ў кадр. Таксама рабілі ўсё, каб карцінка атрымалася цікавай і якаснай. Здымалі і ў павільёне, і на выездзе. Часам даводзілася здымаць пад сапраўдным дажджом, перапраўляць здымачную тэхніку на іншы бераг ракі, шмат моклі і мерзлі. Да аднаго прыжога кадра, які доўжыцца на экране толькі пару секунд, рыхталіся дзве гадзіны. Аднак гэта было важна для людзей, якія так паважліва ставяцца да гісторыі і подзвігу свайго народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

— Адна з самых складаных сцэн здымалася на рацэ Віліі. У сцэнар'і гэта, канешне, Днепр, але ў кіно такое можна сабе дазволіць, — прызнаўся рэжысёр Іван Паўлаў. — На экране не відаць, але мы здымалі ў розных месцах чатыры ночы. Гэта была вялікая праца! На маю думку, усё атрымалася вельмі дынамічна і рэалістычна. Не абшлось і без прыгод: у пачатку здымак усе людзі ў масоўцы казалі, што ўмеюць плаваць, глыбіня была ўсяго два метры, але чамусьці аднаго чалавека давялося ўсё ж выратаваць нашаму каскадэру. Што рабіць...

На здымках усякае здараецца! Але ў цэлым у нас не было ніякіх вялікіх эксцэсаў.

У здымках бралі ўдзел як расійскія, так і беларускія актэры. Адна з самых вядомых — актрыса Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага Юлія Кадушкевіч.

— Гэта не першы ваенны фільм для мяне. Пражываць ролю было, з аднаго боку, зразумела як, але з іншага — вельмі цяжка, бо я павінна перадаць шмат пачуццяў: страх ад таго, што людзі апынуліся ў такім жаху, волю жыць, — прызналася актрыса. — Хачу выказаць падзяку рэжысёру за яго тытанічную працу. Таму што вынесці эмацыянальна такое напружанне няпроста. У здымках удзельнічала прыкладна 500 чалавек. Аднак, нягледзячы на выбраванні, на пляцоўцы было цёпла і камфортна, бо мы ўсё ведалі, дзеля чаго здымаецца такі фільм. Важна паказаць жахі вайны, каб такі цяжкі час ніколі не паўтараўся.

Прэм'ера фільма «Час вярнуцца» заплававана на 2 мая. Гледачы, якія прыйдуць у гэты дзень на сеанс у 18 гадзін у сталічны Дом кіно, змогуць сустрэцца са здымачнай групай. Такім чынам аматары беларускага кіно змогуць дакрануцца да творчага працэсу.

— Каб гэты фільм паглядзела як мага больш людзей, плануем арганізаваць не толькі вачэрнія, але і ранішнія, і дзённыя сеансы па сацыяльным кошыце. Варта падтрымаць наш беларускі прадукт і паказаць кіно такога значэння большай колькасці нашага насельніцтва, — паведаміла першы намеснік гендырэктара УП «Кінавідаапракат» Мінгарвыканкама Вольга Дзюльдэя.

Ірына ПРЫМАК

Іх подзвіг увекавечаць

Беларускі гледач ужо звыкз з тым, што ў нашай краіне здымаюцца фільмы пра партызан, снайпераў, сапёраў — герояў Вялікай Айчыннай вайны. Гэта сапраўды важна — памятаць іх подзвіг... Аднак не менш важна ўшанаваць і ўвекавечыць мужныя ўчынкi сучаснікаў.

Беларускія лётчыкі Андрэй Нічыпорчык і Мікіта Кукуаненка загінулі вясной 2021-га. Хоць ужо мінула некалькі гадоў, але іх родныя, блізкія, таварышы, сябры і, безумоўна, жыхары Баранавічаў памятаюць той мужны ўчынак. Гэта адбылося ў час вучэбна-трэніровачнага палёту: экіпаж раптоўна паведаміў аб тэхнічнай няспраўнасці. Машына рэзка пайшла ўніз, яе пачало круціць. Нягледзячы на цяжкасці з кіраваннем, пілоты спрабавалі адвесці самалёт як мага далей ад жылых дамоў. Дыспетчар некалькі разоў казаў катапультавацца, але ў першую чаргу Андрэй Нічыпорчык і Мікіта Кукуаненка думалі не пра сябе, а пра людзей, якія могуць загінуць. Ахвяр сярод жыхароў сапраўды ўдалося пазбегнуць. На жаль, з-за нізкай вышыні і таго, што ўсё адбылася настолькі хутка, самі пілоты выратавацца ўжо не здолелі. Пасмяротна ім было прысвоена званне Герояў Беларусі. Неўзабаве Андрэй Нічыпорчык і Мікіта Кукуаненка стануць героямі беларускага кіно, сцэнарый да якога

ўжо стварае такі зладжаны на сумесных работах тандэм, як вядомы беларускі рэжысёр Іван Паўлаў і вядучы рэдактар нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» Таццяна Кманава.

— Нам вельмі хочацца зрабіць не нейкую «агітку», а жывое, цікавае кіно пра сучасных герояў. Не пра бандытаў, прагнаў да грошай, бізнесменаў, крутых зорак ці гламурных мадэляў, а пра людзей з правільнымі жывымі ўстаноўкамі. Часам даводзіцца чуць, наколькі моладзь цынічная, меркантильная, эгаістычная, але мужны ўчынак Андрэя Нічыпорчыка і Мікіты Кукуаненкі паказвае, што сярод нас ёсць сапраўды годныя маладыя людзі, — пераканана Таццяна Кманава. — Сюжэт гэтага фільма падказаў самі жывыя. Такім чынам мы увекавечым подзвіг лётчыкаў, якім насамрэч было дзеля каго жыць. Мы з Іванам Міхайлавічам вывучалі дакументы, размаўлялі з ваеннымі і ведаем: калі ў Як-130 хтосьці з пілатаў прымае рашэнне пацягнуць за ручку катапультавання, аўтаматычна крэслы выкідаюць з кабіны абодвух. Але, нягледзячы на тое, што дыспетчар не адзін раз паўтарыў ім: «Выскавайце!», абодва лётчыкі зрабілі свой выбар. Чаму яны не змаглі дзейнічаць інакш? Шчыра кажучы, нам, звычайным людзям, прасцей зразумець мужнасць у ваенныя гады, але што значыць праявіць гераізм у мірны час?

Такое няпростое пытанне і натхніла нас на стварэнне сцэнар'я для фільма.

Сцэнарыст прызналася, яе важна ёй было атрымаць падтрымку ў першую чаргу ад родных і блізкіх герояў, каб гэта было сапраўды пра іх, каб раскаваць праўду. Разам з рэжысёрам Іванам Паўлавым яны сустраліся з сем'ямі, распыталі пра тое, якімі Андрэй і Мікіта былі ў жыцці. Канешне, рабіць гэта маральна няпроста, бо ўспаміны — такая рэч...

— Вельмі ўдзячная ўсім, хто дапамагае працаваць над стварэннем гэтага фільма. Родныя прасілі не рабіць з Андрэя і Мікіты ідэальных персанажаў, а паказаць іх рэальнымі — такімі, якімі іх памятаюць і любяць да гэтай пары. Ёсць і вялікая падтрымка з боку Міністэрства абароны. Гэта вельмі важна, каб актэры ўжывалі правільную лексіку пілатаў, сцэнарый быў тэхнічна вывераны, — распавядае Таццяна Кманава. — Разлічваем, што беларускія ваенныя дапамогуць не толькі сваімі кансультацыямі, але і са здымкамі палётаў, бо актэры, зразумела, выконваць фігуры высокага пілатажу не змогуць. Праект стартуе ўжо гэтым летам. Плануем, што фільм выйдзе на экраны якраз на піцігоддзе з моманту подзвігу, і марым, каб першымі нашымі гледачамі сталі жыхары Полацка, Ліды і Баранавічаў, — спадзецца Таццяна Кманава.

Ірына ПРЫМАК

Імя яе стала легендай

Да 85-годдзя народнай артысткі Беларусі Наталлі Гайды

Дзень нараджэння прымадонны выпадае менавіта на 1 мая. І тое, што супадае з першамайскім святкам, якое асацыіруецца з росквітам ясны і нейкім своеасаблівым узнісклым настроем, яшчэ з дзіцячых гадоў робіць яе па-асабліваму шчаслівай. А сёння 85-я ясна народнай артысткі сведчыць аб яе яркім творчым даўгалетці і аб высокіх дасягненнях, што ўжо сталі класікай жанру, у якім яна працуе, а ў больш шырокім маштабе — нацыянальным здабіткам, якім ганарыцца ўся краіна.

Фота Юрыя Іванова.

Імя Наталлі Гайды значыцца не толькі ў беларускіх, расійскіх энцыклапедыях і ў такім міжнародным выданні, як «Кто есть кто. Деловой мир СНГ», але і ў сусветным выданні «Who is Who», куды ўвайшлі імёны ста знакамітых жанчын свету. Пэралік ганаровых званняў, рэгалій і дзяржаўных узнагарод Наталлі Гайды заняў бы цэлую старонку. Есць сярод іх і расійскія, бо сваёй творчасцю артыстка звязвае Беларускі музычны тэатр з тэатрамі Расіі. І пацвярджэннем гэтаму служыць спецыяльная прэмія «ЛЕГЕНДА» Асацыяцыі музычных тэатраў Расіі.

У біяграфіі Наталлі Віктараўны бліжучы год азнаменаваны яшчэ адным важным юбілеем — 55-годдзем пражывання ў Беларусі. Як вядома, да гэтага яна з'яўлялася салісткай Свядлоўскага опернага тэатра. І так атрымалася, што яе муж Юрый Бастрыкаў, які таксама быў салістам свядлоўскай оперы, у 1969 годзе выйграў усеагульны конкурс на барытона, абвешчаны Вялікім тэатрам Беларусі. Так сямейная пара аказалася ў Мінску.

Але салісткай беларускай оперы Наталля Гайда была нядоўга. У 1970 годзе ўрад рэспублікі выдаў Указ аб стварэнні Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР, і гэта акалічнасць аказалася вызначальнай у далейшым творчым лёсе артысткі. Нягледзячы на тое, што ў Свядлоўскай кансерваторыі яна вучылася на аддзяленні оперных спеваў і шэсць гадоў праслужыла на опернай сцэне, упэўненасці ў тым, што гэта яе адзінае прызначэнне, усё ж не было... Спявачка разумела, што з яе высокім лёгкім сапрапа ў оперы яна заўсёды будзе выконваць лірычныя і зрэдку лірыка-драматычныя партыі, а яе артыстычная натура імкнулася да сапраўднага драматызму. «Я заўсёды зайздросціла салісткам, якія маюць драматычнае сапрапа, — прызнаецца Наталля Віктараўна. — Дзя таго галасу кампазітараў пішуць вельмі выразныя вакальныя партыі, што дазваляе ствараць на сцэне моцныя і яркія вобразы. Таму ўвесь напал музычнай драматургіі ў оперы — не для маіх лірычных гераней. Акрамя таго, мне хацелася на сцэне не толькі спяваць, але і танцаваць, і гаварыць, хацелася плакаць і смяяцца, адным словам — іграць, але ўсё гэта было магчыма толькі ў апераце і музычнай камедыі».

У Тэатр музыкамедыі яна магла аформіцца перавадам з опернага, але вырашыла нараўне з іншымі прэтэндэнтамі ўдзельнічаць у праслухоўванні. «У камісіі сядзелі масцітыя спецыялісты і прызнаныя прадстаўнікі музычнага і тэатральнага мастацтва Беларусі, сярод якіх быў і вядомы кампазітар Юрый Семіяняка. Мне хацелася, каб яны ўбачылі, што я валодаю не толькі вакалам, але і якасцямі, неабходнымі для жанру аперацы. Таму я выбрала дынамічныя нумары з двух разнапланавых спектакляў: спявала і танцавала «Карамаліну» з «Фіялкі Манмартра» Кальмана і выконвала арыёза Тоні з «Белай акацыі» Дунаеўскага. Пасля праслухоўвання да мяне падыйшоў Юрый Уладзіміравіч Семіяняка і сказаў: «Дзякуй вам за Дунаеўскага!» Навасторжылі калектыву, не маючы свайго памяшкання (атрымаў яго толькі

праз 10 гадоў), праводзіў рэпетыцыі на розных сцэнічных пляцоўках горада. Рыхтавалі тры разнапланавыя пастаноўкі: класічную аперацы, савецкую аперацы і беларускую музычную камедыю. Урачыстая цырымонія адкрыцця Тэатра музыкамедыі адбылася 17 студзеня 1971 года ў памяшканні клуба імя Дзяржынскага з паказам геранчай музычнай камедыі Юрыя Семіянякі «Спявае «Жаваранак»». І галоўную ролю ў першым спектаклі новага тэатра выконвала Наталля Гайда.

Гэта быў самабытны твор, у якім разказвалася аб барацьбе беларускіх партызан і падпольшчыкаў супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Геранчай Наталлі Гайды была падпольшчыца Ірына, яна ж — спявачка Ірэн, якая выступае ў нямецкім кабарэ. Вось што расказаў тады аб сваіх уражаннях Юрый Семіяняка чытачам «ЛіМа»: «Роля складаная і музычная, і ў сэнсе ўвасаблення вобраза. Роля драматычная. Тут для паспяховай працы адной «школы» малавата, тут павінна быць, як кажуць, «ад бога»... Якраз у той час многія мае сябры вялі гаворку наконт напісання музыкі да слаўтай Купалавай «Паўлінкі». І вось калі я ўбачыў Гайду-Ірыну, цвёрда вырашыў, што буду пісаць «Паўлінку» і што Паўлінкай будзе Гайда».

Новы тэатр знаёміў глядачоў яшчэ з двума спектаклямі, якія паспеў падрыхтаваць да свайго адкрыцця і ў якіх галоўныя ролі таксама выконвала Наталля Гайда. У савецкай аперацы «Волены вецер» Дунаеўскага створаны ён вобраз Стэлы быў сатканым з тонкага лірызму, які вельмі арганічна пераплятаўся з сілай духу і нават мучаную гэтай прастай дзяўчыны, дачкі загінулага марака. А ў класічнай аперацы «Фіялка Манмартра» Кальмана, дзе паказвалася атмасфера жыцця парызскай багемы, бляск і галечка розных саслоўяў, у вобразе Вілетты артыстка ўвасабіла ўсе самыя яркія рысы класічнай гераней.

Такім чынам, ужо з першых спектакляў новага тэатра Наталля Гайда гучна заявіла аб сабе не толькі як спявачка, але і як шматгранная актрыса. У жанры музыкамедыі, сінтэтычным па сваёй прыродзе, яна атрымала дынаміку сцэнічнага дзеяння, якога ёй не хапала ў оперы, магчымаць большага самавыяўлення і ў той жа час прыўнесла ў яго моцныя якасці опернага мастацтва — высокую вакальную тэхніку, інтанцыйную чысціню, а таксама вобразна-эмацыянальную афарбоўку ў раскрыцці

ўнутранага свету сваіх гераней. Пры гэтым яна дэманстравала і спецыфічныя рысы жанру, што асабліва ярка працяўлялася пры пераходзе ад дыялогу да спеваў і танца, а потым зноў да дыялогу без так званых аперацыйных швоў.

Як ужо адзначалася, Юрый Семіяняка наступную музычную камедыю пісаў з разлікам менавіта на Наталлю Гайду. Вядома, што спектакль «Паўлінка» з'яўляецца візіткай акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы. І зразумела, што хрэстаматычны вобраз самой Паўлінкі за дзесяцігоддзі сцэнічнага жыцця стаў акадэмічным. У гэтым і заключалася асноўная складанасць яго ўвасаблення на музычнай сцэне.

Наталля Гайда ў першую чаргу Навіна была ўнутрана пасцігнуць інтанцыйны строй незнаёмага ёй музычнага матэрыялу, наскрозь прасякнутага беларускім народным меласам. Адначасова ёй неабходна было авалодаць мелодыкай і інтанцыйным строем беларускай мовы. Зразумела, у гэтым артыстка дапамагаў аўтар лібрэта «Паўлінкі» Алесь Бачыла. Але ж вельмі многае тут залежала і ад яе самой. «Прыехаўшы жыць і працаваць у сталіцу Беларусі, я адразу паставіла перад сабой задачу: напачатку я павінна калі не засвоіць, то хаця б разумець беларускую мову, — успамінае тыя далёкія гады Наталля Віктараўна. — Адрозж пачала хадзіць у Купалаўскі тэатр, не раз глядзела там і «Паўлінку». І ці ж магла я тады падумаць, што праз некалькі гадоў сама буду выконваць галоўную ролю ў музычнай версіі гэтай п'есы. У разуменні і засваенні мовы мне вельмі дапамагла беларускае радыё, якое я прызвычалася

каралева чардаша і зорка аперацы. І ў той жа час яна з вялікім задавальненнем удзельнічала ў спектаклях, якія пашырала рамкі жанру, — у класічных і сучасных мюзіклах, асабліваю цікавасць з якіх уяўлялі творы беларускіх кампазітараў — Андрэя Мдзівані, Яўгена Лебава, Уладзіміра Кандрусевіча...

Супрацоўніцтва з беларускімі аўтарамі Наталля Гайда заўсёды надавала асаблівае значэнне. І тут варта нагадаць яе шырокую канцэртную дзейнасць. «На працягу 70—80 гадоў я прымала ўдзел у шматлікіх вязыных канцэртах, якія праходзілі літаральна па ўсёй Беларусі, прытым вельмі часта — на прадрывах, — успамінае Наталля Віктараўна. — Звычайна арганізавалася невялікая група, куды ўваходзілі прадстаўнікі ад Саюза кампазітараў і Саюза пісьменнікаў, якія працавалі ў песенным жанры, і я як выканаўца гэтых песень. Вельмі часта на такія канцэрты я выязджала разам з Юрыем Семіянякам і Уладзімірам Буднікам, якія самі і акампаніравалі мне». Асабліва значным этапам сваёй творчай біяграфіі артыстка лічыць супрацоўніцтва з дырыжорам Барысам Райскім — кіраўніком канцэртна-эстраднага аркестра Беларускага тэлебачання і радыё. Пад яго кіраўніцтвам былі зробленыя фондзавыя запісы з яе аперацыйнага рэпертуару, музычнай камедыі «Паўлінка», а таксама мноства песень беларускіх кампазітараў: Юрыя Семіянякі, Яўгена Лебава, Ігара Лучанка, Эдуарда Зарыцкага, Эдуарда Ханка. Дастаткова нагадаць такія з іх, як «Травы дзетства», «Белый парус», «Комсомольская площадь»... Але з усіх запісаў, зробленых з аркестрам Барыса Райскага, асабліва вылучаецца песня Яўгена Лебава «Дом мой, столица» на верш Уладзіміра Арлова, якую Наталля Гайда выконвала ў дуэце з Анатолем Падгайскім.

А на тэатральных падмостках яна на працягу дзесяцігоддзяў заставалася ў амплу гераней. Так, у 1989 годзе адбылася прэм'ера аперацы Кальмана «Прынцэса цырка», галоўную ролю ў якой па-ранейшаму выконвала Наталля Гайда. «У першыя гады работы ў тэатры я лічыла, што адмоўлюся ад амплу гераней ў 40 гадоў, — расказвае Наталля Віктараўна, — але калі выйшаў гэты спектакль, мне было ўжо 50. Праз год я ўсё ж адмовілася ад гэтага амплу ва ўсіх спектаклях, пакінуўшы за сабой толькі ролю Рэалінды ў «Лягушачы мышы», бо гэтая гераней — замужняя жанчына, і таму яна неабавязкова павінна быць маладой. І ў гэтым вобразе я выходзіла на сцэну да 55 гадоў. Але адначу, што ў такім узросце ўжо і нецкава іграць маладосць. Мне хацелася ствараць неардынарныя жаночыя вобразы, хацелася сутыкнення характараў і глыбокіх драматычных калізій...»

Пераход на якасна іншы ўзровень творчасці аказаўся для Наталлі Гайды не бальчым, які гэта часта здараецца з вядучымі салісткамі, а наадварот, убагачыў яе творчую палітру высокай прыкметнай драматызму. У яе з'явіліся яркія характарныя ролі ў пастаноўках класічнага і сучаснага рэпертуару, і, што самае галоўнае, яна па-ранейшаму выходзіла на сцэну ў вобразе Жанчыны з вялікай літары. З усіх салістак, якія ў 1970 годзе разам з Наталляй Гайдай прыйшлі ў наваствораны тэатр, толькі яна адна так упэўнена і ярка заявіла аб сабе на падмостках і толькі яна адна служыць тэатру па сёння.

Зоя МАТУСЕВІЧ

Фота Сяргея Чыгара.

У ролі князіні Александры ў спектаклі «Сільва».

слухаць пастаянна. І, канешне, беларуская літаратура. Я з нейкім трапяткім пачуццём заходзіла ў «Кнігарню пісьменніка», дзе першай набыла кнігу Івана Шамякіна «Сэрца на далоні», і не ў перакладзе, а на мове арыгінала. Але самым каштоўным для мяне былі непасрэдныя кантакты з носьбітамі мовы — беларускімі пісьменнікамі, кола знаёмства з якімі паступова пашыралася».

Прэм'ера «Паўлінкі» адбылася ў 1973 годзе. Рэспубліканскія выданні аднадушна заявілі аб другім нараджэнні купалаўскага шэдэўра на падмостках музычнага тэатра. Гэтая роля прынесла Наталлі Гайдзе яе першае ганаровае званне — заслужанай артысткі БССР. Пазней для яе былі прадугледжаны ролі і ў наступных аперацах Юрыя Семіянякі — «Гыдзень вечнага каханя» і «Сцяпан — вялікі пан», а таксама ў музычнай камедыі Рыгора Суруса «Несцерка».

Аркестры клічуць!

На працягу амаль чатырох дзесяцігоддзяў у фестывальнай афішы «Мінскай вясны» гучаць творы сусветнай класікі і беларускіх кампазітараў, найпапулярнейшыя мелодыі прызнаных геніяў і дэбюты творчай моладзі. Прысвячаныя юбілейным датам і прадстаўленню новых выканальніцкіх імёнаў канцэрты збіраюць самых розных аматараў музыкі. Публіка цэля сустракае вядомых музыкантаў і пачаткоўцаў, давяраючы ім свае думкі і пачуцці. У праграме сёлетняй «Мінскай вясны», што завершыцца разам з каляндарнай, многае выклікае цікавасць.

Дасягненні стагоддзя

Сярод адметных праектаў XXXIX Фестывалю музыкі «Мінская вясна» — «Аркестравы дыптых», з якім слухачы пазнаёміліся 16 красавіка. У Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі выступілі лаўрэаты міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў Аркестр беларускіх народных інструментаў (мастацкі кіраўнік і дырыжор Сяргей Гладкі) і Аркестр рускіх народных інструментаў (мастацкі кіраўнік і дырыжор Юлія Жураўлёва). Іх канцэрт — з цыкла «100 гадоў поспеху: да юбілею Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі». Святочны праект найбуйнейшай і найстарэйшай установы адукацыі Беларусі ў сферы культуры прызначаны для таго, каб харавыя і аркестравыя калектывы, ансамблі і салісты прадэманстравалі сваё майстэрства. На працягу красавіка і мая ў Вялікай і Малой залах Белдзяржфілармоніі праходзяць розныя канцэрты, якія сведчаць пра традыцыі і наватарства беларускай музычнай школы. Усяго — 10 арыгінальных праграм, у якіх удзельнічаюць народныя артысты Беларусі, салісты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета і Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, многія з якіх — выпускнікі Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі.

Фота Кастуся Дробава.

Беларуская дзяржаўная філармонія.

Так, навучальная ўстанова ўзрасціла некалькі пакаленняў прафесійных музыкантаў і стаяла каля вытокаў стварэння самых розных канцэртных калектываў, напрыклад, Беларускай студыі оперы і балета, Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы імя Рыгора Шырмы, Дзяржаўнага акадэмічнага народнага аркестра імя Іосіфа Жыновіча...

— Безумоўна, 100-гадовая гісторыя Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Глінкі звязана з грандыёзнымі падзеямі, яркімі фестывалямі і праектамі, у якіх навучальная ўстанова неаднаразова дэманстравала самую высокую дасягненні, — адзначаў у прывітальным слове намеснік начальніка упраўлення культуры Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта Дзмітрый Сямёнаў. — Але каледж — гэта найперш працавіты педагогі, якія любяць музыку і вучаць гэтым майстэрству таленавітых дзяцей. З вынікамі іх працы мы і знаёмімся ў цыкле канцэртаў «100 гадоў поспеху». Жадаю нашаму музычнаму каледжу толькі росквіту, новых цікавых праектаў, творчых дасягненняў. Няхай яго вялікая гісторыя працягваецца!

Дзве карціны

Удзел у канцэрце «Аркестравы дыптых» прынялі Ігар Задарожны, уладальнік ордэна імя Ф. Скарыны і ганаровага звання «Залаты барытон беларускай эстрады»; Міхаіл Валчкоў, уладальнік Гранд-прэміі і звання лаўрэата спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі; Таццяна Сушчэна, таксама лаўрэат спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі; Аліна Казачэнка, стыпендыят спецыяльнага фонду. Выступілі ў святочным канцэрце таксама Таццяна Зыкава і Андрэй Дзям'яненка, лаўрэаты рэспубліканскіх, усерасійскіх і міжнародных конкурсаў.

Праграма складалася з двух аддзяленняў. У першым выступіў Аркестр рускіх народных інструментаў, які выканаў творы знакамітых кампазітараў: III частку «Сіўка-бурка» з канцэрта для гусляў звончых з аркестрам № 2 Канстанціна Шаханова, вальс з оперы «Іван Сусанін» Міхаіла Глінкі, рускі танец з балета «Лебядзінае возера» Пятра Чайкоўскага... Да таго ж прагучала народная песня «Ванюша мой» — саліравала

стыпендыят спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі Арына Вяльшына (клас выкладчыка Анастасіі Воранавай).

Найбольш яркім быў фінал першай часткі канцэрта. Запамінальныя нумары — «Прысвячэнне Астару П'яцолу» Уладзіміра Зубіцкага і «Паклоннікі» Эдуарда Арцем'ева, шчымлівая музыка, напісаная для знакамітага кінафільма «Раба каханьня» Мікіты Міхалкова. Як звычайна, апошняй найбольш кранула гледача, але прычына яшчэ і ў тым, што падчас выканання твора Аркестрам рускіх народных інструментаў дэманстравалася прэзентацыя з фотаздымкамі, у якіх адлюстраваны старонкі гісторыі музычнага каледжа імя Глінкі.

Другое аддзяленне было напоўнена творами самых розных беларускіх і замежных кампазітараў у выкананні Аркестра беларускіх народных інструментаў. Справядліва, распачала гэтую частку канцэрта музыка сучасных аўтараў з Беларусі: прагучалі «Урачыстая прэлюдыя» Вячаслава Кузняцова, «Рэха даўніны» з сюіты «З мінулага Нясвіжа» Генадзя Ермачэнкава, фантазія на тэму беларускай народнай песні «Рэчанька» ў апрацоўцы Віктара Лыскаўца і «Несапраўднае кіно» Аліны Безенсон. Гэтыя творы не так часта выконваюцца, таму за зварот да іх слухач асабліва ўдзячны. Працягнула канцэрт музыка італьянца Роберта Малінэлі, расіяніна Аляксандра Цыганкова, аўстрыйца Іагана Штрауса... Не абшлось без спеваў — Ігар Задарожны выканаў рускі раманс «Тройка».

Для фіналу канцэрта «Аркестравы дыптых» былі выбраны эмацыянальныя, яркія творы самабытных кампазітараў. Спачатку прагучала кампазіцыя «Малдаўскія вяснянкі» ў апрацоўцы Сяргея Гладкага, затым залу парадвала «Лезгінка» з балета «Іаанэ» Арама Хачатуряна, а імпрэзу завяршыла п'еса-жарт на юрэйскай тэме «Канцэртнае кола» Міхаіла Архіпава. Праграма атрымалася на дзіва жыццесцярджаўная і натхняльная. Відэочна, і самі юныя музыканты атрымалі задавальненне.

Юўгенія ШЫЦЬКА

Рэнесанс і Барока

Адзін з найбольш яркіх канцэртаў фестывалю «Мінская вясна» адбыўся 20 красавіка ў Малой зале імя Р. Шырмы Белдзяржфілармоніі. Надзвычай цікавую праграму «Музыка Адраджэння і Барока» прадставіў заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь Дзяржаўны камерны хор, мастацкім кіраўніком і дырыжорам якога з'яўляецца заслужаная артыстка Наталля Міхайлава.

Наталля Міхайлава кіруе калектывам з 2000 года. Сёння ў рэпертуар Дзяржаўнага камернага хору ўваходзяць шэдэўры сусветнай класічнай музыкі, беларуская музыка XVI—XVIII стагоддзяў, руская духоўная музыка, сучасная айчынная і замежная музыка, апрацоўкі беларускіх народных песень, джазавыя і папулярнай музыкі... Афішы заўсёды вылучаюцца разнастайнасцю. Асобны кірунак дзейнасці музыкантаў — музыка Рэнесансу і Барока. У свой час дзякуючы супрацоўніцтву з ансамблем «Камерныя салісты Мінска» калектыў выканаў «Страсці па Іаане» Іагана Себастыяна Баха, а яшчэ ўпершыню прадставіў публіцы кантату Карла Генрыха Граўна «Смерць Ісуса» на сцэне Санкт-Пецярбургскай філармоніі.

У новую праграму «Музыка Адраджэння і Барока» увайшлі творы аўтараў, якія вельмі рэдка выконваюцца. Гэта італьянская і нямецкая харавая, а таксама англійская, французская і польская

інструментальная музыка. Так, адкрыў канцэрт твор *Laudate Dominum* рымскага кампазітара эпохі Барока Джузэпэ Пігоні. Як расказала падчас канцэрта музыказнаўца Варвара Царук, захавалася не так шмат яго публікацый, бо творца не дазваляў саборам і царквам капіраваць і выконваць яго музыку. Між тым сёння яго творчасць вядомая ў царкоўных жыццях Рыма, Італіі і ўсёй музычнай Еўропы. Спадчына Квірына Гаспарыні, наадварот, большасць слухачоў сёння не знаёмая. Творца напісаў некалькі опер, аднак найбольшую папулярнасць у свой час атрымаў як аўтар духоўнай музыкі. Падчас канцэрта слухачы пачулі яго кампазіцыю *Adoramus te Christe*.

У Малой зале гэтым вечарам гучала музыка Іагана Крыстафа Баха, Адрьяна Банк'еры, Луі Куперэна, Джулія Качыні, Дзіямедэ Като, Яна Дзісмаса Зеленкі ды іншых аўтараў. Між іншым, выконваліся Дзяржаўным камерным хорам і творы праслаўленых кампазітараў — Іагана Себастыяна Баха, Антонія Вівальдзі, Алесандра Скарлаці.

Падчас мерапрыемства саліравалі Іван Фінскі (раэль), Вольтга Сідарук (скрыпка), Варвара Царук (клавесін). Асобнай увагі вартае выступленне Дар'яна Шахаба. Мелодыю *Greensleeves* невядомага аўтара XVI стагоддзя ён прадставіў з дапамогай лютні. Інструмент, зроблены сучаснікамі па ўсіх правілах старых майстроў, можна пачуць толькі ў Малой зале імя Р. Шырмы, падкрэсліла Наталля

Фота Юўгеніі Шыцкі.

Падчас канцэрта «Музыка Адраджэння і Барока».

Міхайлава. Дар'ян Шахаб пачынае свой шлях у лютневай музыцы. Выканаўца заўсёды ўдзельнічае ў барочных канцэртах калектыву, але ў якасці гітарыста.

Дарэчы, у выкананні Дар'яна Шахаба прагучала прэлюдыя Іагана Себастыяна Баха з сюіты № 1 соль мажор для вялянчэлі ў пералажэнні для гітары Джона Дзюарта.

— Ці мог Бах пісаць для гітары? Адназначна не — класічная гітара з'явілася толькі ў канцы XIX стагоддзя, — расказала Наталля Міхайлава. — Баху прыпісваюць некалькі лютневых сюіт, але і гэта сёння спрэчывае, бо ў яго час быў лютневы клавесін. Хутчэй за ўсё, кампазітар пісаў для гэтага інструмента.

Многімі ўздываецца пытанне, ці варта музыкантам, якія валодаюць паслябарочнымі інструментамі, выконваць музыку Баха. Вядома, так! Натуральна, гучанне будзе іншае... Але, упэўнена, калі б кампазітар жыў сёння, ён бы скарыстаў усе магчымыя інструменты.

Канцэрт «Музыка Адраджэння і Барока» не быў падзелены на аддзяленні і доўжыўся крыху болей за адну гадзіну. Мастацкі кіраўнік і дырыжор Дзяржаўнага камернага хору Наталля Міхайлава лічыць, што праграмы не павінны перанасычаць і стамляць. І добра, калі цікавасць да музыкі задаволенна не цалкам.

Юўгенія ШЫЦЬКА

Шчасце, даўгалецце і дабрабыт

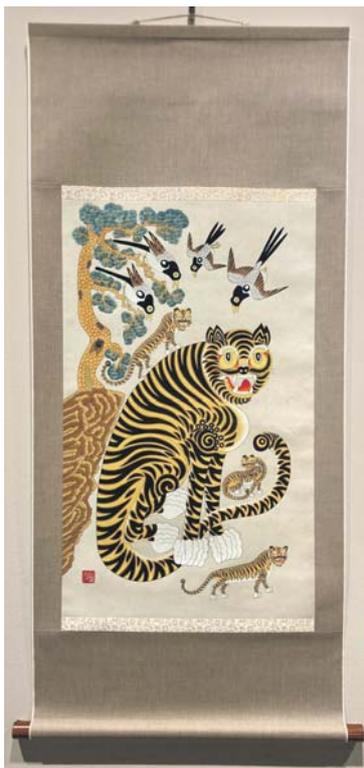
Тыдзень таму ў галоўным корпусе Нацыянальнага мастацкага музея адбылося ўрачыстае адкрыццё міжнароднага выставачнага праекта «Прыгажосць Карэі», арганізаванага музеем і Культурна-адукацыйным цэнтрам «Пушкінскі дом» (Сеул, Рэспубліка Карэя). У экспазіцыі — творы сучасных мастакоў у традыцыйным стылі жывапісу Паўднёвай Карэі, які мае назву мінхва. Дапаўняе выстаўку аўтарская кераміка і каліграфія. Куратарам ад Нацыянальнага мастацкага музея выступае Святлана Пракоў'ева, загадчык аддзела замежнага мастацтва.

Назва выстаўкі цалкам тлумачыць яе змест. Мастакоў, творы якіх сабраны ў выставачным праекце «Прыгажосць Карэі», аб'ядноўваюць любоў да сваёй краіны і павага да карэйскай традыцыйнай культуры.

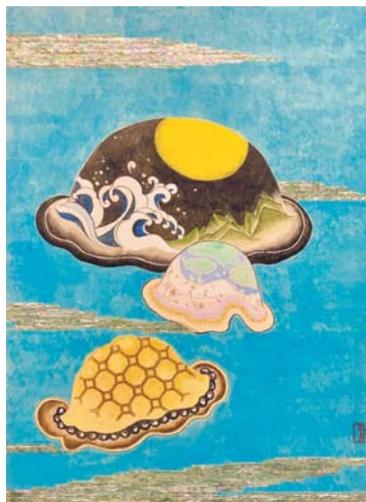
Першыя аўтары твораў гэтага кірунку не былі прафесійнымі мастакамі. Мінхва развівалася паралельна з афіцыйным жывапісам, але ж, як і ўсё народнае, залежала ад розных павеваў і ўплываў, падпарадкоўвалася эксперыментам аматараў-рупліцаў. Між тым яркасць і дэкаратыўнасць выяў, сюжэты запазычаны з прыдворнага жывапісу (напрыклад, парныя птушкі, якія сімвалізуюць каханне, насякомыя і кветкі як увасабленне гармоніі паміж інь і ян). І ўсё ж у такім жывапісе шмат не зусім зразумелых сэнняшяму гледачу сюжэтаў з тыграмі, сарокі, духамі гор... Падобныя вобразы адсылаюць да старажытных міфаў. На выстаўцы, дарэчы, прыкладаў шмат. Сярод іх — «Тыгр і сарокі» (2017) Кім Ынчжу. Так, традыцыйна дралежнік знаходзіцца пад хвойяй, а птушкі — побач. Тыгр добразычлівы, у яго крыху смешная морда... Жывёла — пасланнік горных духаў, які абараняе ад нягод. Сарока ў сваю чаргу нясе добрыя весткі і з'яўляецца пасланніцай багоў, якія дораць людзям радасць і поспех.

Між тым асаблівую ролю мастакі заўсёды надавалі прыгажосці прыроды Карэі, што відаць, натуральна, і па выстаўцы Мастацкага музея. Тут і выявы рыб, насякомых, раслін... Кожны вобраз валодае асаблівай сімволікай.

Жывапіс мінхва адрозніваецца яркімі фарбамі, адлюстроўвае гумар і прастату, таму многім здаецца, што карцінам не хапае вытанчанасці і прапрацоўкі дэталей. Манера выявы, як правіла, плоская, кампазіцыя дастаткова

Кім Ынчжу «Тыгр і сарокі», 2017 г.

Ён Джубон «Касмічны сад», 2024 г.

свабодная, вобразы пераважна наіўныя і экспрэсіўныя...

Так, традыцыйны карэйскі жывапіс мінхва працягвае развівацца і сёння. Яго ўзоры можна знайсці не толькі ў пышных палацах, але і ў дамах простых людзей — гэта элемент хатняга дэкору. У перыяд найбольшай папулярнасці (XIX — пачатак XX стагоддзя) карціны мінхва звычайна размяшчалі на сценах і дзвярах дамоў як талісманы шчасця, даўгалецця і дабрабыту. Сучасныя мастакі, натуральна, пераасэнсоўваюць жанр. Так, эксперыментатары тым ці іншым шляхам перайначваюць народны жывапіс ды імкнучы адлюстроўваць жыццё людзей XXI стагоддзя.

Дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея кандыдат мастацтвазнаўства Ганна Конава падчас адкрыцця адзначыла:

— Мінхва, вядома, знавала розныя перыяды. Быў час, калі яна з'яўлялася сапраўднай альтэрнатывай афіцыйнаму мастацтву. Сёння ж традыцыйны

жывапіс, майстэрства керамікі і каліграфіі цалкам адлюстроўваюць душу народа. Мінхва нясе ў сабе сімвалы дабра, шчасця, святла, радасці, міру і любові. Мастацкая мова, з дапамогай якой гэтыя сімвалы даносяцца да гледачоў,

Кім Джухі «Каля возера», 2000 г.

па-добраму мінімалістычная, знакавая. Менавіта такім чынам яны максімальна мейка трапляюць у сэрца гледача.

Выставачны праект «Прыгажосць Карэі» будзе працаваць да 12 мая.

Яўгенія ШЫЦЬКА

зваротная сувязь

Вясна нам пестуе настрой

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты» пра вядомых айчынных літаратараў. Гэтым разам размова пойдзе пра Пётруся Макаля. У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з укладальнікам кнігі «На падкове Дзвіны» краязнаўца Леанідам Матэленкам.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдара Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятыцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана

Чыгрынава «Плач перапёлкі» (у выкананні Маргарыты Захарыя).

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Міхася Пазнякова.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Настомныя. Кемлівыя». Штогочар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

30 красавіка — у літаратурны клуб «Спадчына» пры гімназіі № 35 (вул. Кіжаватава, 70) на творчае мерапрыемства з удзелам пісьменнікаў МГА СПБ. Пачатак у 14.00.

2 мая — на паэтычную імпрэзу, прысвечаную Дню Перамогі ў СШ № 134 (вул. Пляханава, 107). Пачатак у 14.00.

3 мая — у публічную бібліятэку № 21 (вул. Сладкава, 67) на творчую сустрэчу з дзіцячымі пісьменнікамі. Пачатак у 11.00.

3 мая — у Школу юнага літаратара пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ (вул. Фрунзэ, 5, п. 309). Пачатак у 14.00.

28 красавіка 75-годдзе адзначае Марыя Верціхоўская.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырыя спачуванні паэтэсе Вользе Шпакевіч з прычыны напатакшага яе гора — смерці МУЖА, мастака Васіля Бірука.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ смуткуюць з прычыны смерці пісьменніка Мікалая Панасюка і выказваюць спачуванні яго родным і блізкім.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіёва
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
638562 — ведамасы;
63880 — ведамасы льготны.

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэсы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для наставнікаў;
638562 — ведамасы;
63880 — ведамасы льготны.

Распедчванне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 25.04.2024 у 11.00
Ум. друку арж. 3,72
Наклад — 671

Друкіра Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 802
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюцца.
Гэтыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

